

## **Streng taalvereisten inzake levensmiddelenetikettering: nationalistisch protectionisme of cultuur- en consumentenbescherming?**

*Studie referendaris S. Jansen*

### **Inleiding**

*Focus* – Deze bijdrage focust op de vraag of de – strenge en door de wet van 24 januari 1977 strafrechtelijk gesanctioneerde – taalvereisten inzake etikettering van levensmiddelen verenigbaar zijn met de Europese regelgeving, meer bepaald met het vrij verkeer van goederen (en het verbod van maatregelen van gelijke werking *ex art. 34 VWEU*) binnen de interne markt. Deze vraag situeert zich op de doorsnede van het Europees recht, economisch recht en strafrecht.

*Plan* – Hierna gaan we achtereenvolgens in op 1° de relevante EU wetgeving omtrent etikettering van levensmiddelen en taal; 2° de omzettingwetgeving in België; 3° de omzettingwetgeving in onze buurlanden, en ten slotte 4° de verenigbaarheid van de Belgische oplossing met het Europese kader.

### **1. EU wetgeving omtrent etikettering en taal inzake voedingsmiddelen**

#### *1. Secundaire EU wetgeving*

3. *Opeenvolging van diverse EU instrumenten* – De Europese secundaire wetgeving omtrent etikettering heeft een lange ontwikkeling doorgemaakt. Verschillende richtlijnen hebben elkaar opgevolgd om uit te monden in een verordening. Ook het Hof van Justitie laat zich in deze materie niet onbetuigd. De vraag rijst wat de betekenis is die de Europese wetgever aan de taalvereisten omtrent etikettering geeft<sup>1</sup>.

4. *Van onduidelijkheid in de oorspronkelijke Etiketteringsrichtlijn 79/112/EG ...* – We kunnen stellen dat er eigenlijk een evolutie is doorlopen met betrekking tot taalvereisten, althans met betrekking tot de etikettering van *levensmiddelen*. Onder de oude bewoordingen van de Etiketteringsrichtlijn 79/112/EG<sup>2</sup> van 18 december 1978 was het vooreerst *onduidelijk* wat de lidstaten juist mochten opleggen met betrekking tot taalvereisten op etiketten van voedingsmiddelen. Artikel 14 van deze richtlijn stelde immers vrij algemeen voorop dat de bedoelde vermeldingen op het etiket van levensmiddelen moesten voorkomen op een in een *voor de koper gemakkelijk te begrijpen taal*, tenzij de koper door andere maatregelen wordt ingelicht. Er werd nog aan toegevoegd dat deze bepaling niet eraan in de weg staat dat de genoemde vermeldingen in meer dan één taal voorkomen<sup>3</sup>. Het was dus onduidelijk of lidstaten een officiële landstaal mochten verplichten onder de vlag van een ‘voor de koper gemakkelijk te begrijpen taal’.

---

<sup>1</sup> Zie ook voor een zeer volledige tijdslijn: J. KARSTEN, “Sprachliche Anforderungen im Lebensmittelinformationsrecht”, *ZLR* 2013, 43 e.v.

<sup>2</sup> Richtlijn 79/112/EEG van de Raad van 18 december 1978 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen bestemd voor de eindverbruiker alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame, *PB L* 33, 8 februari 1979, 1–14, <http://data.europa.eu/eli/dir/1979/112/oj>.

<sup>3</sup> Zie voor de volledige tekst: “De Lid-Staten onthouden zich ervan om op andere dan de in de artikelen 3 tot en met 11 bepaalde wijze vast te stellen hoe de in artikel 3 en in artikel 4, lid 2, bedoelde vermeldingen moeten worden aangebracht. De Lid-Staten dragen er echter zorg voor, op hun grondgebied de handel te verbieden in levensmiddelen indien de in artikel 3 en in artikel 4, lid 2, bedoelde vermeldingen er niet op voorkomen in een voor de koper gemakkelijk te begrijpen taal, tenzij de koper door andere maatregelen wordt ingelicht. Deze bepaling staat het voorkomen van genoemde vermeldingen in meer dan een taal niet in de weg.”.

5. ... naar het volstaan van een “gemakkelijk te begrijpen taal”: vrij verkeer van goederen – Het Hof van Justitie maakte in de arresten *Piageme I*<sup>4</sup> en *II*<sup>5</sup>, *Goerres*<sup>6</sup> en *Geffroy*<sup>7</sup> evenwel duidelijk dat er *niet veel speelruimte* was voor de lidstaten. Een nationale regeling die het gebruik van een welbepaalde taal voorschreef voor de etikettering van levensmiddelen was slechts dan geoorloofd als het alternatief werd geboden van het gebruik van een andere voor de kopers “gemakkelijk te begrijpen taal”. Zomaar één taal opleggen voor de etikettering van voedingsmiddelen, zonder te voorzien in het voornoemde alternatief was verboden. Aldus volstond de etikettering, ook van levensmiddelen, in een “gemakkelijk te begrijpen” taal.

In deze periode werd het duidelijk dat het vooral de Commissie was die achter het voornoemde standpunt van het Hof van Justitie stond<sup>8</sup>. Dit standpunt kan vooral worden teruggebracht naar de idee dat men zo min mogelijk

---

<sup>4</sup> HvJ 18 juni 1991, *Piageme e.a. t. BVBA Peeters (I)*, C-369/89, [ECLI:EU:C:1991:256](#) (“Artikel 30 EEG-Verdrag en artikel 14 van richtlijn 79/112/EEG van de Raad van 18 december 1978 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen bestemd voor de eindverbruiker alsmede de daarvoor gemaakte reclame, staan eraan in weg, dat een nationale wettelijke regeling het uitsluitend gebruik van een bepaalde taal voor de etikettering van levensmiddelen voorschrijft, zonder de mogelijkheid open te laten dat een andere voor de koper gemakkelijk te begrijpen taal wordt gebruikt of dat de koper door andere maatregelen wordt ingelicht.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>5</sup> HvJ 12 oktober 1995, *Piageme e.a. t. Peeters NV (II)*, C-85/94, [ECLI:EU:C:1995:312](#) (“Artikel 14 van richtlijn 79/112/EEG van de Raad van 18 december 1978 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen bestemd voor de eindverbruiker alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame, staat eraan in de weg, dat een Lid-Staat in het licht van het vereiste van een voor de koper gemakkelijk te begrijpen taal, het gebruik van de taal verplicht stelt die overwegend wordt gesproken in het gebied waar het produkt te koop wordt aangeboden, ook al wordt het gelijktijdig gebruik van andere talen niet uitgesloten. 2) Alle in richtlijn 79/112 bedoelde verplichte vermeldingen moeten in een voor de consumenten van de betrokken Lid-Staat of streek gemakkelijk te begrijpen taal dan wel op andere wijze, zoals door tekeningen, symbolen of pictogrammen, op de etikettering worden weergegeven. De vraag of de verstrekte informatie gemakkelijk te begrijpen is, moet aan de hand van alle omstandigheden van het concrete geval worden beoordeeld.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>6</sup> Nog m.b.t. de **oude** formulering van Richtlijn 79/112, **vóór** de wijziging door Richtlijn 97/4/EG: HvJ 14 juli 1998, *Goerres*, C-385/96, [ECLI:EU:C:1998:356](#), (“1) Artikel 14 van richtlijn 79/112/EEG van de Raad van 18 december 1978 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen bestemd voor de eindverbruiker alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame, verzet zich niet tegen een nationale regeling die, wat de taalvereisten betreft, het gebruik van een bepaalde taal voor de etikettering van levensmiddelen voorschrijft, maar tevens als alternatief het gebruik van een andere voor de kopers gemakkelijk te begrijpen taal toestaat. 2) Alle in richtlijn 79/112 bedoelde verplichte vermeldingen moeten op de etikettering voorkomen in een voor de verbruikers in de betrokken staat of streek gemakkelijk te begrijpen taal dan wel op andere wijze, zoals door middel van tekeningen, symbolen of pictogrammen. Een extra bordje (“Zusatzschild”) dat in de winkel bij het betrokken product is aangebracht, volstaat niet om de voorlichting en bescherming van de eindverbruiker te verzekeren.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>7</sup> HvJ 12 september 2000, *Geffroy*, C-266/98, [ECLI:EU:C:2000:430](#), (nog steeds m.b.t. de **oude** formulering van Richtlijn 79/112, **vóór** de wijziging door Richtlijn 97/4/EG) (“1) Artikel 30 EG-Verdrag (thans, na wijziging, artikel 28 EG) en artikel 14 van richtlijn 79/112/EEG van de Raad van 18 december 1978 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame, zoals gewijzigd bij richtlijn 93/102/EG van de Commissie van 16 november 1993, verzetten zich niet tegen een nationale regeling volgens welke de etikettering van levensmiddelen en de wijze waarop deze is uitgevoerd, de koper of de verbruiker niet mogen kunnen misleiden, met name ten aanzien van de kenmerken van die levensmiddelen. 2) Artikel 30 van het Verdrag en artikel 14 van richtlijn 79/112 staan eraan in de weg, dat een nationale regeling het uitsluitende gebruik van een bepaalde taal voor de etikettering van levensmiddelen voorschrijft zonder de mogelijkheid open te laten dat een andere voor de koper gemakkelijk te begrijpen taal wordt gebruikt, of dat de koper via andere maatregelen wordt ingelicht.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>8</sup> Zie de Interpretatieve mededeling van de Commissie in 1993 betreffende het gebruik van talen bij de verkoop van levensmiddelen naar aanleiding van het arrest “Peeters”: Interpretatieve mededeling van de Commissie betreffende het gebruik van talen bij de verkoop van levensmiddelen naar aanleiding van het arrest “Peeters”, COM(93) 532 def, Brussel 10 november 1993, <https://eur-lex.europa.eu/legal->

afbreuk mag doen aan het vrij verkeer van goederen. Een bepaalde taal verplicht opleggen, bemoeilijkt mogelijks dit vrij verkeer van goederen als maatregel van gelijke werking in de zin van artikel 34 VWEU (*infra*).

6. *Kritiek van het Europees Parlement: consumentenbescherming* – Het Europees Parlement maakte evenwel in een tweetal resoluties in 1992 en in 1994 duidelijk dat niet alleen het *vrij verkeer van goederen* als belang in de weegschaal moest worden gelegd<sup>9</sup>. Het Europees Parlement hamerde er juist op dat de consument steeds in de nationale taal (en zelfs in de streektaal) zou worden ingelicht via het voedingsmiddelenetiket. Het Parlement had aldus aandacht voor het belang van de *consumentenbescherming* door middel van efficiënte consumentenvoorlichting. Ook maakte het gewag van de bescherming van zogenaamde ‘culturele aspecten’.

7. *Kritiek vanuit de doctrine: culturele ontwikkeling en autonomie* – Tegelijkertijd zwol ook in de rechtsleer de kritiek aan op het standpunt dat werd verdedigd door het Hof van Justitie en de Commissie<sup>10</sup>. De kritiek kwam vanuit de hoek van de *culturele ontwikkeling en autonomie* (nl. het subsidiariteitsbeginsel) van de lidstaten. Men vreesde immers dat de term “*gemakkelijk te begrijpen talen*” steeds zou neerkomen op het Engels, waardoor het Engels de nationale talen in de verdringing zou brengen. Verder hekelde men de *vaagheid* van de term “*gemakkelijk te begrijpen talen*”. Deze regeling zou niet leiden tot uniformiteit maar tot een versnippering aangezien elke rechter dit in elk concreet geval anders zou beoordelen. De gehele aanpak zou aldus niet getuigen van een *rechtszekere* en coherente regeling. Verder stelde advocaat-generaal Cosmas nog in de *Goerres* zaak –

---

[content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51993DC0532&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51993DC0532&from=NL) (“*Krachtens artikel 14 van Richtlijn 79/112/EEG en ten einde de voorlichting en de bescherming van de consument te waarborgen moet de etikettering worden aangebracht in een gemakkelijk te begrijpen taal; als algemene regel zal het daarbij gaan om de officiële taal of talen van het land van verkoop. Artikel 14, lid 2, heeft niet als doelstelling het gebruik van een bepaalde taal op te leggen, maar veeleer producten te verbieden waarvan de etikettering voor de koper niet begrijpelijk is. Een Lid-Staat die zonder uitzondering het gebruik van zijn officiële taal of talen zou opleggen, zou dan ook inbreuk doen op zowel artikel 14 van Richtlijn 79/112/EEG, dat een dergelijke beperking uitdrukkelijk verbiedt, als artikel 30 van het Verdrag om de reeds bij punt C uiteengezette redenen.*” Onderlijning toegevoegd).

<sup>9</sup> Resolutie EP van 11 maart 1992 over de noodzakelijke maatregelen voor consumentenbescherming en de volksgezondheid bij voltooiing van de interne markt, *PB C 94/217*, 13 april 1992 (“*Overwegende dat een andere voorwaarde voor de veiligheid van levensmiddelen en de omgang van consumenten met levensmiddelen een goede etikettering van levensmiddelen is, waarbij de consument niet in verwarring gebracht mag worden door te veel gegevens maar anderzijds voldoende informatie, en in zijn eigen taal, over de bestanddelen dient te krijgen.*” En verzoekt de commissie inzake de etikettering van levensmiddelen: “*gg) te verplichten dat alle voor de consument zowel nuttige als verplichte informatie in diens taal vermeld staat, conform de geldende EG-bepalingen alsmede eventuele nationale bepalingen, én rekening houdende met de taaleigenheid van de streek waarin het product verkocht wordt*” Onderlijning toegevoegd); Resolutie EP van 22 april 1994 over de interpretatieve mededeling van de Commissie inzake het gebruik van talen bij de verkoop van levensmiddelen naar aanleiding van het arrest “*Peeters*”, *PB C 128/469*, 9 mei 1994 (“*L: overwegende dat de mededelingen van de Commissie die het voorwerp van deze resolutie uitmaken deze toestand erkennen en pogen een aanzet te geven tot klaarheid; dat zij echter te algemeen blijven en geen concrete oplossingen aanbrenge(n) (...) Q. overwegende dat de officiële taal of talen van de lidstaat van de markt daartoe de beste garantie biedt en dat de Gemeenschap derhalve zover mag gaan in haar eigen voorschriften te eisen dat de voorlichting in die taal of talen geschiedt; dat het concreet invullen ervan (wat de officiële taal in dit opzicht is) op grond van het subsidiariteitsbeginsel tot de bevoegdheid van de lidstaten behoort 8. verzoekt de Commissie om, door middel van een kaderrichtlijn over het taalgebruik bij de voorlichting van de consument of anderszins, coherentie en duidelijkheid te brengen in haar beleid en hierbij rekening te houden met de gewijzigde juridische situatie ten gevolge van de nieuwe verdragsartikelen 3 sub s) en 129 A (consumentenbescherming) en 3 sub p) en 128, lid 4 (culturele aspecten); 9. vraagt met aandrang daarbij te vertrekken van het beginsel dat een doeltreffende voorlichting het best gegarandeerd wordt wanneer de consument ze ontvangt in zijn taal en er derhalve van uit te gaan dat het de opdracht van de communautaire wetgever is elk van de lidstaten te verplichten de voorlichting ten minste (maar niet exclusief) te garanderen in zijn officiële taal of talen*” Onderlijning toegevoegd).

<sup>10</sup> Zie over deze kritiek en de culturele en gevoelige inslag ervan: S. GEIREGAT, “*Taalvoorschriften op voeding*” (noot onder Brussel 9 september 2020), *NjW* 2020, 937 (zonder zelf stelling in te nemen); L. VAN BUNNEN, “*Du bon usage des langues dans l’étiquetage*” (noot onder HvJ 12 oktober 1995), *JT* 1996, 680 (geen zelf voorstander van deze kritiek). Zie ook over deze kritiek: H. DE BAUW, “*Taalgebruik, parallelhandel en handelspraktijken*”, *Jaarboek Handelspraktijken & Mededinging* 1996, (99) IV vóór voetnoot 40.

die over de oude bewoordingen van Richtlijn 79/112/EG ging – dat deze “gemakkelijk te begrijpen taal” juist een nationale of een officiële taal van de staat zou zijn<sup>11</sup>.

8. *Aanpassing Etiketteringsrichtlijn: mogelijkheid tot keuze voor EU taal* – Uiteindelijk werden deze kritische stemmen tegemoetgekomen via de wijziging van de Etiketteringsrichtlijn 79/112/EEG door de Richtlijn 97/4/EG<sup>12</sup>. In de oude Etiketteringsrichtlijn werd een nieuw artikel 13bis<sup>13</sup> ingevoerd, dat in het tweede lid voorziet dat de lidstaten – met inachtneming van de bepalingen van het Verdrag – kunnen vereisen dat op hun grondgebied voor de krachtens de Richtlijn verplichte vermeldingen op de etiketten van *voedingsmiddelen* ten minste gebruik wordt gemaakt van één of meer talen die hij kiest uit de officiële talen van de EG. Dit betekende evenwel dat een lidstaat niet mag kiezen voor een *regionale* (niet-officiële) taal<sup>14</sup>. Het derde lid verduidelijkt dat de lidstaten ook niet mogen verbieden dat daarnaast nog een andere taal wordt gebruikt. De optie in het tweede lid is *geen verplichting* voor de lidstaten, louter een mogelijkheid. Ze moeten wel steeds, volgens het eerste lid, minstens in hun wetgeving vooropstellen dat de krachtens de Richtlijn verplichte vermeldingen in een voor de verbruiker gemakkelijk te begrijpen taal worden aangebracht, tenzij deze voorlichting gewaarborgd is door een andere vastgestelde maatregel. De optie in het tweede lid lijkt de weg te openen voor regels waarbij de lidstaten vooropstellen dat één of meerdere officiële talen die op hun grondgebied worden gebezigd, verplicht zouden worden voor wat betreft de etikettering van voedingsmiddelen. Wellicht dat deze specifieke optie in het tweede lid voor voedingsmiddelen voornamelijk kadert in de bescherming van het voornoemde belang van de volksgezondheid en de consumentenbescherming. Hierdoor is de zgn. ‘Piageme-doctrine’ – die steeds vooropstelde dat het *daarnaast* (naast de officiële taal) ook mogelijk moest zijn om voor de etikettering een voor de consument eenvoudig te begrijpen taal te bezigen – achterhaald<sup>15</sup>. Sommige auteurs hebben zich vragen gesteld bij de in de gewijzigde Richtlijn vooropgestelde zinsnede “*met inachtneming van de bepalingen van het Verdrag*” in het tweede lid. Zou er dan nog steeds sprake kunnen zijn van een maatregel van gelijke werking die ingaat

---

<sup>11</sup> Conclusie van AG Cosmas 19 februari 1998, *Goerres*, C-385-96, [ECLI:EU:C:1998:72](#) (“*Mijns inziens moet dit de nationale, of voor zover zulks wettelijk is vastgelegd, de officiële taal van de staat zijn, of wanneer er meer dan één officiële taal is, ten minste één van deze talen naar keuze van de betrokkene.*”).

<sup>12</sup> Richtlijn 97/4/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 januari 1997 houdende wijziging van Richtlijn 79/112/EEG betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lidstaten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame, *PB L 43*, 14 februari 1997, 21-23, <http://data.europa.eu/eli/dir/1997/4/oj>.

<sup>13</sup> Zie voor de volledige tekst: “*8. het volgende artikel wordt ingevoegd: "Artikel 13 bis 1. De Lidstaten dragen er zorg voor op hun grondgebied de handel te verbieden in levensmiddelen waarop de in artikel 3 en in artikel 4, lid 2, bedoelde vermeldingen niet zijn aangebracht in een voor de verbruiker gemakkelijk te begrijpen taal, behalve indien de voorlichting van de verbruiker daadwerkelijk voor één of meer etiketteringsvermeldingen gewaarborgd is door andere, volgens de procedure van artikel 17 vastgestelde maatregelen. 2. De Lidstaat waar het product wordt verkocht, kan, met inachtneming van de bepalingen van het Verdrag, eisen dat op zijn grondgebied voor deze vermeldingen op de etikettering ten minste gebruik gemaakt wordt van één of meer talen die hij uit de officiële talen van de Gemeenschap kiest. 3. De bepalingen van de leden 1 en 2 vormen geen beletsel voor het aanbrengen van vermeldingen in meer dan één taal.*” (Onderlijning toegevoegd).

<sup>14</sup> Zie ook in deze zin: J.-C. BARBATO, “Fasc. 2390 Régime linguistique de l’union européenne” in *JurisClasseur Europe Traité*, 2018, nr. 166. Zie evenwel: ZIPFEL/RATHKE, *Lebensmittelrecht*, Beck, 2020, *LMIDV § 2*, nr. 5 (“*Auch mundartliche Ausdrücke und Dialekte sollten demnach bei regionaler Vermarktung von Lebensmitteln in dem zugehörigen Gebiet zulässig sein.*”).

<sup>15</sup> K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees recht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 307 (“*Om de lidstaten toe te laten een dergelijke verplichting op te leggen werd de richtlijn gewijzigd*”); MICKLITZ/NAMYSLOWSKA, *Münchener Kommentar zum Lauterkeitsrecht*, Beck, 2020, UGP-Richtlinie Art. 6, nr. 44 (“*So bedeutsam die Piageme-Doktrin auch sein mag, sie hängt seit der Einfügung des Art. 14 RL 79/112/EWG und seit der Überarbeitung und Neuverkündung der RL 2000/13/EG (jetzt VO Nr. 1169/2011) über Lebensmittelkennzeichnung quasi in der Luft. Beide Regelungen erweiterten den Ermessensspielraum der Mitgliedstaaten, können sie doch nunmehr die Verwendung der Landessprache in den vom primären Unionsrecht gesetzten Grenzen zwingend vorschreiben.*”). Zie ook in deze zin bv.: J. BERNIER, “EU Economic Integration and National Language Policies: An Overlooked Tension”, *Draft paper for the International Conference Debating Language Policies in Canada and Europe Ottawa 31 March- 2 April 2005*, 5. Vgl. M. DE WITTE en A. VERMEERSCH, *Europees Consumentenrecht*, Antwerpen, Maklu, 2004, nr. 356 (spreken van een afwijkmogelijkheid van de rechtspraak van het Hof van Justitie in de zaken *Piageme I* en *II*). Vgl. (van mening dat ook na deze wijzigingen nog veel onzekerheid (hieromtrent) blijft bestaan): R. O’ROURKE, “Food Information Or Is It Really Food Labelling – The Commission’s Legislation Proposal for a New Regulation”, *Eur. Food & Food L. Rev.* 2008, 303-304.

tegen artikel 34 VWEU als een lidstaat vooropstelt dat (minstens) één of meerdere officiële talen gebezigd dienen te worden op de etiketten van de voedingsmiddelen op zijn grondgebied (*infra*)?

9. *Overname in Richtlijn 2000/13/EG en Verordening 1169/2011/EU* – Uiteindelijk werd het tweede lid in exact dezelfde bewoordingen overgenomen in artikel 16 van de Richtlijn 2000/13/EG<sup>16</sup>. Later werd ongeveer hetzelfde overgenomen in artikel 15 van de Verordening 1169/2011/EU<sup>17</sup>.<sup>18</sup> Aangezien het laatste instrument niet gaat over een Richtlijn die moet worden omgezet in nationale wetgeving, maar over een Verordening, is het tweede lid ietwat anders opgesteld. Zo wordt alleszins de zinsnede “*met inachtneming van de bepalingen van het Verdrag*” niet meer overgenomen bij de bepaling in het tweede lid dat lidstaten kunnen eisen dat op hun grondgebied voor de vermeldingen op de etikettering van levensmiddelen wordt gebruik gemaakt van één of meer talen die tot de officiële talen van de Unie behoren. Het eerste lid stelt verder opnieuw als ondergrens dat de verplichte voedselinformatie in ieder geval wordt aangebracht in een taal die *gemakkelijk te begrijpen* is voor de consumenten van de lidstaten waar het levensmiddel in kwestie in de handel wordt gebracht. Het derde lid herhaalt dat het steeds mogelijk is de vermeldingen *in meer dan één taal* aan te brengen.

10. *Mag een lidstaat de eigen landstaal (of talen) verplicht stellen?* – Over deze nieuwe ontwikkelingen inzake de taalaanduiding voor wat betreft de etikettering van levensmiddelen heeft het Hof van Justitie, sinds de wijziging van de Richtlijn 79/112/EEG door de Richtlijn 97/4/EG, nog geen uitspraak gedaan<sup>19</sup>. Niettemin valt te verdedigen – met de Cosmas-doctrine<sup>20</sup>, de bescherming van de volksgezondheid, de consumentenbescherming en de

---

<sup>16</sup> Richtlijn 2000/13/EG van het Europees Parlement en de Raad van 20 maart 2000 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgeving der lidstaten inzake de etikettering en presentatie van levensmiddelen alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame, *PB L 109*, 6 mei 2000, 29-42, <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/13/oj>. (Artikel 16: “1. De lidstaten dragen er zorg voor op hun grondgebied de handel in levensmiddelen te verbieden waarop de in artikel 3 en in artikel 4, lid 2, bedoelde vermeldingen niet zijn aangebracht in een voor de gebruiker gemakkelijk te begrijpen taal, behalve indien de voorlichting van de gebruiker daadwerkelijk voor één of meer etiketteringsvermeldingen gewaarborgd is door andere, volgens de procedure van artikel 20 vastgestelde maatregelen. 2. De lidstaat waar het product wordt verkocht, kan, met inachtneming van de bepalingen van het Verdrag, eisen dat op zijn grondgebied voor deze vermeldingen op de etikettering ten minste gebruik wordt gemaakt van één of meer talen die hij uit de officiële talen van de Gemeenschap kiest. 3. De leden 1 en 2 vormen geen beletsel voor het aanbrengen van vermeldingen in meer dan één taal.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>17</sup> Wordt gezien als een *lex specialis* ten aanzien van de Richtlijn oneerlijke handelspraktijken 2005/29/EG, *PB L 149*, 11 juni 2005, 22-39; G. SORREAU, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier, 2016, 41.

<sup>18</sup> Verordening (EU) nr. 1169/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende de verstrekking van voedselinformatie aan consumenten, tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 1924/2006 en (EG) nr. 1925/2006 van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 87/250/EEG van de Commissie, Richtlijn 90/496/EEG van de Raad, Richtlijn 1999/10/EG van de Commissie, Richtlijn 2000/13/EG van het Europees Parlement en de Raad, Richtlijnen 2002/67/EG en 2008/5/EG van de Commissie, en Verordening (EG) nr. 608/2004 van de Commissie Voor de EER relevante tekst, *PB L 304*, 22 november 2011, 18-63, <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1169/oj>. (Artikel 15 Taalvoorschriften: “1. Onverminderd artikel 9, lid 3, wordt de verplichte voedselinformatie aangebracht in een taal die gemakkelijk te begrijpen is voor de consumenten van de lidstaten waar het levensmiddel in kwestie in de handel wordt gebracht. 2. De lidstaten waar een levensmiddel in de handel wordt gebracht, kunnen eisen dat op hun grondgebied voor de vermeldingen op de etikettering gebruik wordt gemaakt van één of meer talen die tot de officiële talen van de Unie behoren. 3. De leden 1 en 2 vormen geen beletsel voor het aanbrengen van vermeldingen in meer dan één taal.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>19</sup> MICKLITZ/NAMYSLOWSKA, *Münchener Kommentar zum Lauterkeitsrecht*, Beck, 2020, UGP-Richtlinie Art. 6, nr. 44.

<sup>20</sup> Conclusie van AG Cosmas 19 februari 1998, *Goerres*, C-385-96, [ECLI:EU:C:1998:72](https://eur-lex.europa.eu/eli/cons/1998/72) (“Bijgevolg moet onder “gemakkelijk te begrijpen” taal in de zin van artikel 14 worden verstaan de taal die gemakkelijk te begrijpen is voor de gemiddeld geïnformeerde gebruiker van de staat waar het concreet om gaat. 49 De vraag is nu, welke taal dit is en wie dit bepaalt: de betrokken lidstaat door middel van algemene uitvoeringsbepalingen of de rechter per concreet geval? 50 Mijns inziens moet dit de nationale, of voor zover zulks wettelijk is vastgelegd, de officiële taal van de staat zijn, of wanneer er meer dan één officiële taal is, ten minste één van deze talen naar keuze van de betrokkene. 58 Gelet hierop, moet het treffen van maatregelen als de litigieuze maatregel ruimhartiger worden bejegend, vooral in het kader van het legitieme belang dat de lidstaten bij bescherming van hun nationale taal hebben. Deze bezorgdheid komt reeds tot uiting in het nieuwe artikel 128 van het Verdrag, dat bij artikel G.37 van het Verdrag betreffende de Europese Unie is ingevoegd. Dit artikel is gewijd aan de culturele verscheidenheid van de Gemeenschap (lid 1) en aan de bevoegdheid van de lidstaten met betrekking tot culturele vraagstukken (lid

bevordering van de culturele eigenheid van de lidstaten indachtig – dat niets eraan in de weg staat dat de lidstaten de eigen officiële landstaal of landstalen<sup>21</sup> (in meertalige landen) vooropstellen als verplichtend bij de etikettering van voedingsmiddelen voor de verplichte vermeldingen van de Richtlijn/Verordening (zie ook uitgebreider *infra*)<sup>22</sup>.

## 2. Primaire EU wetgeving

11. *Verenigbaarheid van het secundaire EU recht met het primaire EU recht* – Voor de volledigheid past het na te gaan of de regelgeving in de Richtlijn 2000/13/EG en in de Verordening 1169/2011/EU niet in strijd is met het Europese primaire recht dat maatregelen van gelijke werking – die het vrij verkeer van goederen belemmeren – verbiedt krachtens artikel 34 VWEU. Artikel 34 VWEU bindt immers niet alleen de nationale overheden, maar ook de EU instellingen wanneer deze verdere wetgeving aannemen ter regulering van de interne markt<sup>23</sup>. Voor Unie-instellingen geldt evenwel dat ze een *grote beoordelingsmarge* hebben wanneer ze wetgeving aannemen en dat het Hof van Justitie enkel in het geval van een *manifeste* schending van artikel 34 VWEU deze wetgeving ongeldig zal verklaren.

12. *Maatregelen van gelijke werking* – Is er in de Richtlijn 2000/13/EG (en de Verordening 1169/2011) sprake van een dergelijke maatregel van gelijke werking door de lidstaten toe te laten voor de etikettering van voedingsmiddelen te vereisten dat deze ten minste in één of meerdere officiële talen van de Unie worden opgesteld? Het Hof van Justitie definieerde de term ‘maatregel van gelijke werking’ in de zaak *Dassonville* als iedere handelsregeling van lidstaten die de intracommunautaire handel al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel kan belemmeren<sup>24</sup>. Deze definitie is erg ruim en het leidt geen twijfel dat de voornoemde handelsregeling voor lidstaten om een taal van de etikettering voorop te kunnen stellen dergelijke maatregel van gelijke werking kan inhouden<sup>25</sup>.

Naar aanleiding van het arrest *Keck en Mithouard*<sup>26</sup> van het Hof van Justitie vallen zgn. ‘verkoopsvoorwaarden’ evenwel niet onder de regeling van artikel 34 VWEU omdat ze niet worden beschouwd als maatregelen van gelijke

---

5) en verplicht de gemeenschapsinstellingen bij hun optreden op grond van andere verdragsbepalingen rekening te houden met culturele aspecten (lid 4).” (Onderlijning toegevoegd).

<sup>21</sup> Dit wijkt dan weer af van de Cosmas-doctrine in de Goerres zaak, maar kan m.i. wel uit de nieuwe formulering van de Richtlijnen en later ook de Verordening worden afgeleid (met verwijzing naar “*één of meerdere (officiële) talen*”). Zie aldus *contra* de conclusie van AG Cosmas 19 februari 1998, *Goerres*, C-385-96, [ECLI:EU:C:1998:72](#) (“*In meertalige staten mag echter geen verplichting worden opgelegd de vermeldingen aan te brengen in de taal van elk gebied. Wanneer er meer officiële talen zijn, moet ervan worden uitgegaan dat deze ten opzichte van elkaar gelijkwaardig zijn en dus min of meer bekend zijn bij de onderdanen van de lidstaat. Op grond hiervan ben ik van mening, dat de lidstaat in het licht van artikel 14 mag eisen, dat het aanbrengen van de vermeldingen in één van deze talen naar keuze van de handelaar geschiedt. In dit geval kiest de verkoper onder eigen verantwoordelijkheid één van deze talen uit en is het aanbrengen van de vermeldingen in deze taal in elk geval in overeenstemming met de richtlijn. Zou daarentegen het gebruik van de taal van de streek worden voorgeschreven, dan zouden de importeurs gedwongen zijn hun producten in verschillende talen te etiketteren en zou dus de invoer, met name de parallelinvoer, ongerechtvaardigde belemmeringen ondervinden.*” (Onderlijning toegevoegd)).

<sup>22</sup> Lijkt ook in deze zin te redeneren met verwijzing naar het *Schwartzkopf*-arrest van het HvJ: MICKLITZ/NAMYSLOWSKA, *Münchener Kommentar zum Lauterkeitsrecht*, Beck, 2020, UGP-Richtlinie Art. 6, nr. 45.

<sup>23</sup> Zie bv. M. CHAMON en J. CAPIAU, “Artikelen 34-37 VWEU” in *Handels- en economisch recht. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, I, *Grondslagen*, A, *Europees recht*, Mechelen, Kluwer, 2017, 12.

<sup>24</sup> HvJ 11 juli 1974, *Dassonville*, nr. C-8/74, [ECLI:EU:C:1974:82](#), ro. 5.

<sup>25</sup> Vgl. HvJ 13 september 2001, *Hans Schwartzkopf GmbH & Co KG t. Centrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*, C-169/99, [ECLI:EU:C:2001:439](#), ro 39 (“*Wel is het zo, dat de nationale voorwaarden die volgens artikel 7, lid 2, van de gewijzigde richtlijn 76/768 mogen worden gesteld inzake het taalgebruik, de handel binnen de Gemeenschap belemmeren, aangezien de betrokken producten verschillende etiketten moeten dragen naargelang de officiële taal of talen van de lidstaat waar zij in de handel worden gebracht, hetgeen extra verpakingskosten met zich meebrengt.*” Onderlijning toegevoegd).

<sup>26</sup> HvJ 24 november 1993, *Keck en Mithouard*, C-267/91 en C-268/91, [ECLI:EU:C:1993:905](#).

werking. Niettemin zijn voornoemde taalvereisten van etikettering niet aan te merken als dergelijke verkoopmodaliteiten omdat de verpakking bij de wijziging van de taal eveneens dient te worden gewijzigd<sup>27</sup>.

13. *Rechtvaardigingsgronden* – Nu zijn niet alle maatregelen van gelijke werking zonder meer verboden. Daarom worden een reeks ‘rechtvaardigingsgronden’ voorop gesteld. Artikel 36 VWEU bepaalt in een limitatieve lijst dat de bepalingen van de artikelen 34 en 35 geen beletsel vormen voor verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer, welke gerechtvaardigd zijn uit hoofde van bescherming van de openbare zedelijkheid, de openbare orde, de openbare veiligheid, de gezondheid en het leven van personen, dieren of planten, het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit of uit hoofde van bescherming van de industriële en commerciële eigendom. Deze verboden of beperkingen mogen echter geen middel tot willekeurige discriminatie noch een verkapt beperking van de handel tussen de lidstaten vormen. Deze uitzonderingen zijn zowel van toepassing op discriminerende als op niet-discriminerende maatregelen van gelijke werking.

14. *Rule of reason* – Verder aanvaardt het Hof van Justitie ook handelsbelemmeringen door niet-discriminerende maatregelen van gelijke werking (ook wel de ‘*rule of reason*’ genoemd) in de vorm van een niet-limitatieve lijst van rechtvaardigingsgronden. Deze worden aanvaard in zoverre deze verband houden met dringende behoeften omtrent de doeltreffendheid van fiscale controles, de bescherming van de volksgezondheid, de eerlijkheid van de handelstransacties en de consumentenbescherming<sup>28</sup>. Hiernaast erkende het Hof van Justitie ook de volgende rechtvaardigingsgronden: milieubescherming, bescherming van cultuur<sup>29</sup>, verbetering van arbeidsvoorwaarden, bescherming van fundamentele rechten, bescherming van de verkeersveiligheid, fraudebestrijding, etc.<sup>30</sup>

Steeds moet men aantonen dat bij een afwijking op artikel 34 VWEU a) er nog geen volledige harmonisatie heeft plaatsgevonden op Unie-niveau, b) deze afwijking wordt ingeroepen ter bescherming van niet-economische belangen en c) de afwijking voldoet aan het evenredigheidsbeginsel<sup>31</sup>. Om te voldoen aan het evenredigheidsbeginsel moet worden nagegaan of de beperking geschikt en noodzakelijk is om het vooropgestelde doel te bereiken en proportioneel is. Men moet dus de minst belemmerende maatregel kiezen<sup>32</sup>.

15. *Aftoetsen van de taalvereisten van de etikettering van voedingsmiddelen aan de rule of reason* – Als we dit alles toetsen aan de mogelijkheid die de Uniewetgever aan de lidstaten geeft om de officiële taal of talen voorop te stellen bij de verplichte vermeldingen op de etikettering van levensmiddelen (naast de mogelijkheid om te etiketteren in andere talen), lijkt dit m.i. niet problematisch<sup>33</sup>. Een nationale lidstaat die van deze mogelijkheid gebruik maakt (hetgeen door de hierna bestudeerde lidstaten dan ook werd gedaan, *infra*) zal aldus een niet-discriminerende maatregel van gelijke werking invoeren op een gebied dat niet geheel is geharmoniseerd door de Unie-wetgever. De Unie-wetgever formuleert inderdaad een uitdrukkelijke mogelijkheid voor de lidstaten om dit zelf te reguleren inzake de etikettering van voedingsmiddelen in de Richtlijn 2000/13/EG en in de Verordening 1169/2011/EU. Verder kunnen voor dergelijke regeling, ter rechtvaardiging, andere doelstellingen worden aangedragen dan louter economische doelstellingen. Zo wordt een beroep gedaan op de bescherming van de volksgezondheid, op de consumentenbescherming en op de culturele eigenheid van de lidstaten. Het Hof van Justitie erkende reeds in andere zaken al deze aspecten (volksgezondheid, cultuur, consumentenbescherming) als mogelijke rechtvaardigingsgronden bij de toepassing van de *rule of reason*-test. Verder is de leesbaarheid /

---

<sup>27</sup> HvJ 13 september 2001, *Hans Schwartzkopf GmbH & Co KG t. Centrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*, C-169/99, [ECLI:EU:C:2001:439](#), ro 39. Zie ook HvJ 24 november 1993, *Keck en Mithouard*, C-267/91 en C-268/91, [ECLI:EU:C:1993:905](#), ro 16-17. K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees recht*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 154.

<sup>28</sup> Zie in dit verband het basisarrest HvJ 20 februari 1979, *Rewe (Cassis de Dijon)*, C120-78, [ECLI:EU:C:1979:42](#), ro. 8.

<sup>29</sup> Aangezien dit aspect ook vaak door de lidstaten en de doctrine wordt aangehaald ter rechtvaardiging van de verplichting van de nationale taal op de etikettering. Zie in inzake deze rechtvaardigingsgrond ook: HvJ 11 juli 1985, *Cinéthèque*, C-60/84 en 61/84, [ECLI:EU:C:1985:329](#), ro 23 (“Een dergelijke rechtvaardigingsgrond kan niet worden ontzegd aan een nationale regeling die, ten einde de productie van films van welke oorsprong dan ook aan te moedigen, voor de verspreiding van deze films gedurende een eerste periode van korte duur de voorrang geeft aan exploitatie in de bioscoop”).

<sup>30</sup> M. CHAMON en J. CAPIAU, “Artikelen 34-37 VWEU” in *Handels- en economisch recht. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, I, *Grondslagen*, A, *Europees recht*, Mechelen, Kluwer, 2017, (1) 46.

<sup>31</sup> Zie bv. K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees recht*, Antwerpen, Intersentia, 2017, nrs. 205-210.

<sup>32</sup> M. CHAMON en J. CAPIAU, “Artikelen 34-37 VWEU” in *Handels- en economisch recht. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, I, *Grondslagen*, A, *Europees recht*, Mechelen, Kluwer, 2017, (1) 39.

<sup>33</sup> Vgl. evenwel met L. VAN BUNNEN, “Du bon usage des langues dans l’étiquetage” (noot onder HvJ 12 oktober 1995), *JT* 1996, 680 (achtte toen al de wijziging van richtlijn 79/112/EEG mogelijks in strijd met de regels van het vrij verkeer van goederen).

begrijpelijkheid van etiketten in een bepaalde lidstaat afhankelijk maken van een officiële taal m.i. ook een proportionele maatregel. Er zijn geen eenvoudige alternatieven te voorzien die minder verregaand ingrijpen in het handelsverkeer. De nationale taal is inderdaad de taal bij uitstek die consumenten zullen begrijpen bij het lezen van etiketten. Dat consumenten de etiketten begrijpen bij *voedingsmiddelen* is essentieel ter bescherming van de *volksgezondheid* en de *consumentenbescherming*. Zo kan worden aangenomen dat een persoon, die allergisch is aan een bepaald voedingsmiddel of van een bepaald ingrediënt niet teveel mag eten, afdoende ingelicht moet zijn hierover door middel van (begrijpelijke) etikettering. Bovendien aanvaardde het Hof van Justitie in de voornoemde *Schwartzkopf*-zaak de doelstelling van de *volksgezondheid* ook bij cosmeticaproducten als rechtvaardigingsgrond<sup>34</sup>. Ten slotte haalt men ook ‘cultuur’ aan, een doelstelling waaraan de EU steeds meer belang hecht (cf. de artikelen 6, c) en 167 VWEU<sup>35</sup>). Dit noopt de Unie-wetgever ertoe ook rekening te houden met de bestaande (culturele) verscheidenheid – waaronder de taaleigenheid – in en tussen de lidstaten<sup>36</sup>.

Uit dit alles kunnen we besluiten dat de secundaire wetgeving opgenomen in de Richtlijn 2000/13/EG (en vandaag in de Verordening 1169/2011/EU) die lidstaten de vrijheid biedt om toch de nationale (officiële) taal verplicht te stellen voor de etikettering van voedingsmiddelen (naast eventueel andere mogelijke talen) – gelet op de voornoemde rechtvaardigingsgronden – wellicht niet in strijd is met artikel 34 VWEU.

Hoe gaan de lidstaten nu concreet met deze vrijheid om?

## 2. Belgische omzettingswetgeving omtrent etikettering en taal

16. *Onderscheid tussen etikettering voor voedingsmiddelen en andere etiketten* – In de Belgische wetgeving kunnen we zowel in de wet van 24 januari 1977<sup>37</sup> “betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten” als in het Wetboek van Economisch Recht (WER) regels terugvinden omtrent de taalvereisten bij etikettering. Bijgevolg maken we een duidelijk onderscheid tussen nationale regels die specifiek van toepassing zijn op de etikettering van *voedingsmiddelen* en regels die een *ruimer toepassingsbereik* hebben. Uit de chronologie van de EU instrumenten kunnen we immers duidelijk afleiden dat de Richtlijnen (en later de Verordening) inzake de etikettering van *levensmiddelen* de lidstaten steeds meer ruimte geven om een officiële landstaal verplicht voorop te stellen.

17. *Wet van 24 januari 1977: etiket voedingsmiddelen in de taal van het taalgebied* – De wet van 24 januari 1977 gaat specifiek over *voedingsmiddelen* en stelt in artikel 8, eerste lid, voorop dat de etikettering daarvan moet gebeuren in de taal of talen *van het taalgebied* waar de producten op de markt worden aangeboden<sup>38,39</sup>. Artikel 13,

---

<sup>34</sup> Gaat niet over levensmiddelen: HvJ 13 september 2001, *Hans Schwartzkopf GmbH & Co KG t. Centrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*, C-169/99, [ECLI:EU:C:2001:439](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62001CJ0139) (“Wel is het zo, dat de nationale voorwaarden die volgens artikel 7, lid 2, van de gewijzigde richtlijn 76/768 mogen worden gesteld inzake het taalgebruik, de handel binnen de Gemeenschap belemmeren, aangezien de betrokken producten verschillende etiketten moeten dragen naargelang de officiële taal of talen van de lidstaat waar zij in de handel worden gebracht, hetgeen extra verpakkingskosten met zich meebrengt. Gezien de noodzaak om de recipiënt of de verpakking te wijzigen, is bovendien uitgesloten dat het hier gaat om verkoopmodaliteiten. Deze belemmeringen worden echter gerechtvaardigd door een doel van algemeen belang, namelijk de bescherming van de volksgezondheid. De informatie die de fabrikanten of distributeurs van de in de gewijzigde richtlijn 76/768 bedoelde cosmetische producten op de recipiënt en de verpakking van het product moeten aanbrengen, verliest haar praktisch nut wanneer zij niet is gesteld in een taal die begrijpelijk is voor de personen waarvoor zij is bestemd, tenzij die informatie met pictogrammen of andere tekens dan woorden doeltreffend kan worden verstrekt.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>35</sup> Zie artikel 167.1 VWEU “De Unie draagt bij tot de ontplooiing van de culturen van de lidstaten onder eerbiediging van de nationale en regionale verscheidenheid van die culturen, maar tegelijk ook de nadruk leggend op het gemeenschappelijk cultureel erfgoed”. En artikel 167.4 VWEU: “De Unie houdt bij haar optreden uit hoofde van andere bepalingen van de Verdragen rekening met de culturele aspecten, met name om de culturele verscheidenheid te eerbiedigen en te bevorderen.”

<sup>36</sup> Zie hierover ook: K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees recht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 307; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees recht*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 270-271.

<sup>37</sup> BS 8 april 1977, <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1977/01/24/1977012405/justel>.

<sup>38</sup> “§ 1. De gegevens die op het etiket voorkomen en die dwingend zijn voorgeschreven in uitvoering van deze wet, zijn minstens gesteld in de taal of de talen van het taalgebied waar de produkten op de markt worden aangeboden”.

<sup>39</sup> Zie ook voor de specifieke wetgeving omtrent de etikettering van levensmiddelen naar het oude artikel van het KB van 13 november 1968 (opgeheven door artikel 17 van het KB van 13 september 1999 betreffende de



1°, van deze wet bestraft vandaag diegene die, zonder de fabrikant of de invoerder te zijn, voedingsmiddelen of andere in deze wet bedoelde producten in de handel brengt, zonder artikel 8 van die wet te respecteren, met een gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met een geldboete van 26 euro tot 1.000 euro<sup>40</sup>. Artikel 14 van deze wet bestraft vandaag iemand die voedingsmiddelen of andere in de wet bedoelde producten fabriceert of invoert of *wetens* in de handel brengt, met een gevangenisstraf van acht tot zes maanden en met een geldboete van 50 tot 3.000 euro of met een van die straffen alleen<sup>41</sup>. Het zijn deze bepalingen die specifiek van toepassing zijn op de etikettering van voedingsmiddelen.

18. *Andere toepasselijke bepalingen in het strafwetboek* – Verder stellen verschillende rechtsgeleerden voorop dat ook bijzondere bepalingen van het Strafwetboek van toepassing kunnen zijn inzake de bestraffing van etikettering van voedingsmiddelen<sup>42</sup> in de verkeerde taal<sup>43</sup>. Zo wordt o.m. gewezen op valsheid in handels- of private geschriften<sup>44</sup>; bedrog van de koper omtrent de identiteit, aard of oorsprong van de zaak<sup>45</sup>; bedrog door middel van listige kunstgrepen omtrent de hoeveelheid van de verkochte zaken<sup>46</sup>; verkoop van vervalste voedingsmiddelen en vervalsing van voedingsmiddelen<sup>47</sup>, onopzettelijke doding en slagen en verwondingen<sup>48</sup>, het

---

etikettering voorverpakte voedingsmiddelen, dat op zijn beurt werd opgeheven door het KB van 3 februari 2019, BS 21 maart 2019, 28198). Dat artikel 11 schreef reeds voor dat de in artikel 2 voorgeschreven vermeldingen alsook deze voorgeschreven door de bijzondere reglementeringen ten minste moeten gesteld zijn in de taal of de talen van het taalgebied waar de voedingsmiddelen te koop gesteld worden; zie hierover bv. S. DE MEUTER, "Taal van etiket en misleiding inzake de oorsprong van voedingswaren", *Jaarboek Handelspraktijken* 1991, (481) vóór en na voetnoot 3.

<sup>40</sup> Voordien met een gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en een geldboete van 26 BEF tot 300 BEF (geldig tot de wetwijziging door de wet van 10 april 2014 met inwerkingtreding op 10 mei 2014). Zie ook over deze oudere bestraffingen: G. SORREAU, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier 2016, 373.

<sup>41</sup> Voordien met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van 50 euro tot 1.000 euro (geldig vanaf de inwerkingtreding van de wet van 27 december 2012 op 10 januari 2013 en geldig tot de wetwijziging door de wet van 10 april 2014 met inwerkingtreding op 10 mei 2014), voordien met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van 50 BEF tot 1.000 BEF (geldig tot de inwerkingtreding van de wet van 27 december 2012 op 10 januari 2013).

<sup>42</sup> Bepaalde incriminaties kunnen uiteraard ook van toepassing zijn op andere producten dan voedingsmiddelen: denk bv. aan geneesmiddelen of gevaarlijke voorwerpen.

<sup>43</sup> G. SORREAU, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier 2016, 373-374 e.v. Zie hierover ook: F. TRAESE, "Strafrechtelijke aspecten" in *Aansprakelijkheid, veiligheid en kwaliteit*, Mechelen, Kluwer, 2015, 769 e.v.

<sup>44</sup> Artikel 196 Sw., bij valse verklaringen op etiketten, strafbaar met een opsluiting van vijf tot tien jaar.

<sup>45</sup> Artikel 498 Sw., strafbaar met een gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met een geldboete van 50 euro tot 1.000 euro of met één van die straffen alleen.

<sup>46</sup> Artikel 499 Sw., strafbaar met een gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en tot een geldboete van 26 euro tot 1.000 euro of met een van die straffen alleen.

<sup>47</sup> Artikelen 500-503 Sw., strafbaar met verschillende strafsancities naar gelang het de vervalser, de verkoper en het soort opzet betreft.

<sup>48</sup> Artikelen 418-420 Sw., doding: strafbaar met een gevangenisstraf van drie maanden tot twee jaar en met een geldboete van 50 tot 1.000 euro; enkel slagen en verwondingen: strafbaar met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van 50 tot 500 euro of met een van die straffen alleen. Zie hierover: F. TRAESE, "Strafrechtelijke aspecten" in *Aansprakelijkheid, veiligheid en kwaliteit*, Mechelen, Kluwer, 2015, 773 e.v.

onopzettelijk<sup>49</sup> of opzettelijk<sup>50</sup> toedienen van stoffen. Ook kunnen er andere bijzondere (straf)wetten van toepassing zijn<sup>51</sup>.

19. *Etikettering in het WER: begrijpelijke taal* – Artikel VI.8 WER is algemener van toepassing op de “etikettering van goederen en diensten”. Het is niet specifiek van toepassing op voedingsmiddelen. Voormeld artikel 8 van de wet van 1977 is aldus te beschouwen als een *lex specialis* ten aanzien van artikel VI.8 WER<sup>52</sup>. Artikel VI.8 WER bezigt een voorzigtigere formulering dan artikel 8 van de wet van 1977 betreffende de voedingsmiddelen. Er wordt gewag gemaakt van de “voor de gemiddelde consument begrijpelijke taal, gelet op het taalgebied”, maar een officiële landstaal van het taalgebied wordt niet verplichtend gesteld. De regeling is aldus logischerwijze strenger voor wat betreft de etikettering van voedingsmiddelen dan voor de etikettering van ‘goederen en diensten’ in het algemeen.

Kort dient nog opgemerkt te worden dat artikel VI.8 WER ook afzonderlijk wordt gesanctioneerd. Artikel XV.83 WER bepaalt dat een overtreding van artikel VI.8 WER betreffende onder meer de etikettering wordt bestraft met een sanctie van niveau 2. Het gaat over een strafrechtelijke geldboete van 26 tot 25.000 euro. Het zij opgemerkt dat het maximumboetebedrag hoger uitvalt dan het boetebedrag dat de artikelen 13 en 14 van de wet van 1977 vooropstellen.

De vraag rijst welk het maximumboetebedrag dan is als er zowel sprake is van een inbreuk op artikel VI.8 WER als op artikel 8 van de wet van 1977? In dit verband bepaalt het laatste lid van artikel XV.83 WER dat indien een inbreuk op de besluiten genomen in uitvoering van *artikel VI.9 WER* eveneens een inbreuk inhoudt op de wet van 1977, alleen de straffen voorzien in deze laatste wet van toepassing zijn. Er is geen gelijkaardige bepaling opgenomen in artikel XV.83 WER die verwijst naar artikel VI.8 WER. Niettemin lijkt mij hier eveneens (naar analogie) de regel van de voorrang van de *lex specialis* van toepassing te zijn. Indien zowel artikel VI.8 WER als artikel 8 van de wet van 1977 zijn geschonden, zal de sanctionering door de wet van 1977 ook hier voorrang hebben.

20. *Verenigbaarheid met de EU-wetgeving* – Dit alles in ogenschouw genomen, kan worden gesteld dat ten tijde van de *Piageme*-rechtspraak van het Hof van Justitie de Belgische regelgeving in de wet van 1977 wellicht te ver ging – ook voor wat betreft de voedingsmiddelen – in zoverre artikel 8 geen alternatief toestond in de vorm van ‘een voor de consument begrijpelijke taal’. Artikel 8 van de wet van 1977 werd aldus – ten tijde van de oorspronkelijke Etiketteringsrichtlijn 79/112 EEG – in strijd geacht met het EU-recht<sup>53</sup>. Vandaag is de regeling

---

<sup>49</sup> Artikel 421 Sw., strafbaar met een gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met een geldboete van 26 euro tot 200 euro wanneer deze een ziekte of ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid veroorzaakt door *onopzettelijk* stoffen toe te dienen die de dood kunnen teweegbrengen of de gezondheid zwaar kunnen schaden. Zie hierover ook: F. TRAEEST, “Strafrechtelijke aspecten” in *Aansprakelijkheid, veiligheid en kwaliteit*, Mechelen, Kluwer, 2015, 791 e.v.

<sup>50</sup> Artikel 402 Sw., is strafbaar met een gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar en met een geldboete van 50 euro tot 500 euro, hij die bij een ander een ziekte of ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid veroorzaakt door hem, *opzettelijk* maar zonder het oogmerk om te doden, stoffen toe te dienen die de dood kunnen teweegbrengen, of stoffen die, al zijn zij niet van die aard dat zij de dood teweegbrengen, toch de gezondheid zwaar kunnen schaden (zie ook artikel 403 voor een strafverzwaring in bv. het geval van het verlies van het gebruik van een orgaan). Zie hierover ook: F. TRAEEST, “Strafrechtelijke aspecten” in *Aansprakelijkheid, veiligheid en kwaliteit*, Mechelen, Kluwer, 2015, 795 e.v.

<sup>51</sup> G. SORREAU, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier 2016, 375.

<sup>52</sup> Artikel VI.8 WER: “De vermeldingen die het voorwerp zijn van de etikettering en die dwingend voorgeschreven zijn door dit boek, zijn uitvoeringsbesluiten of de uitvoeringsbesluiten van de wet van 9 februari 1960 waarbij aan de Koning de toelating verleend wordt om het gebruik van de benamingen waaronder koopwaren in de handel gebracht worden, te regelen, van de wet van 14 juli 1971 betreffende de handelspraktijken en van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, door de verordeningen van de Europese Unie die de bepalingen van dit boek of de voornoemde uitvoeringsbesluiten vervangen alsook de gebruiksaanwijzingen en de garantiebewijzen, zijn minstens gesteld in een voor de gemiddelde consument begrijpelijke taal, gelet op het taalgebied waar de goederen of diensten, onder bezwarende titel of gratis, aan de consument worden aangeboden. Als de etikettering dwingend is voorgeschreven, is ze goed zichtbaar en leesbaar, opgemaakt in de vorm en met de inhoud bepaald door de toepasselijke reglementering, en duidelijk onderscheiden van de reclame.” (Onderlijning toegevoegd).

<sup>53</sup> L. VAN BUNNEN, noot onder HvJ 18 juni 1991, *JT* 1991, 765. Zie ook S. GEIREGAT, “Taalvoorschriften op voeding” (noot onder Brussel 9 september 2020), *NjW* 2020, 937.

in artikel 8 van de wet van 1977 onder de Verordening, en m.i. ook reeds onder de gewijzigde Richtlijn 79/112/EEG door Richtlijn 97/4/EG en de vervangende Richtlijn van 2000/13/EG, niet in strijd met de EU regelgeving (*infra*, 4).

De voorzichtigere formulering in artikel VI.8 WER is dan weer ruimer van toepassing en valt niet onder de voornoemde specifieke Richtlijnen (of de Verordening) inzake de etikettering van *levensmiddelen*. Bijgevolg houdt het WER vandaag<sup>54</sup> begrijpelijkerwijze de algemene rechtspraak van het Hof van Justitie (zoals in de *Colim t. Bigg's-Zaak*)<sup>55</sup> aan waarbij, voor wat betreft de etikettering, wordt gewezen op de voor een gemiddelde consument ‘*begrijpelijke taal*’, zonder uitdrukkelijk één van de lands- of regio-talen verplichtend voorop te stellen<sup>56</sup>. Een rechter zal bij goederen die niet onder een specifieke Verordening (zoals voedingsmiddelen) vallen, aldus een ruimere appreciatiemarge hebben met betrekking tot de toegestane taal op de etikettering van het goed<sup>57</sup>.

---

<sup>54</sup> Voordien was dit evenwel niet het geval: zie nl. voormalig artikel 13 WHPC (wet betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument van 14 juli 1991, van kracht tot 12 mei 2010) dat gelijkaardig aan artikel 8 van de wet van 1977 vermeldde: “*De vermeldingen die het voorwerp zijn van de etikettering en die dwingend voorgeschreven zijn bij deze wet, bij haar uitvoeringsbesluiten en bij de uitvoeringsbesluiten bedoeld in artikel 122, tweede lid, de gebruiksaanwijzingen en de garantiebewijzen zijn minstens gesteld in de taal of de talen van het taalgebied waar de producten of diensten op de markt worden gebracht.*” (onderlijning toegevoegd). Dit artikel 13 WHPC werd vervangen door artikel 10 WMPC (Wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming, van kracht tot 31 mei 2014) dat reeds gelijkaardig aan artikel VI.8 WER het volgende voorschreef: “*De vermeldingen die het voorwerp zijn van de etikettering en die dwingend voorgeschreven zijn bij deze wet, bij haar uitvoeringsbesluiten en bij de uitvoeringsbesluiten bedoeld in artikel 139, § 2, tweede lid, de gebruiksaanwijzingen en de garantiebewijzen zijn minstens gesteld in een voor de gemiddelde consument begrijpelijke taal, gelet op het taalgebied waar de goederen of diensten, onder bezwarende titel of gratis, aan de consument worden aangeboden. (...)*” (onderlijning toegevoegd). Zie hierover ook: M. DEGRAEVE en S. VANDERHEYDE, “Commentaar bij artikel VI.8 WER” in *Handels- en economisch recht. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, 6; B. KEIRSBILCK en J. STUYCK, “Art. VI.8-10” in *Informatie van de consument in Handels- en economisch recht, Deel 2, Mededingingsrecht, A, Handelspraktijken en contracten met consumenten*, Mechelen, Kluwer, 2018, 506-507.

<sup>55</sup> HvJ 3 juni 1999, *Colim NV t Bigg's Continent Noord NV*, C-33/97, [ECLI:EU:C:1999:274](#), (gaat niet over levensmiddelen: “*Bij gebreke van volledige harmonisatie van de taalvereisten voor de vermeldingen op ingevoerde producten, kunnen de lidstaten nationale maatregelen vaststellen volgens welke die vermeldingen moeten worden gesteld in de taal van het gebied waar deze producten worden verkocht, of in een andere, voor de consumenten uit dat gebied gemakkelijk te begrijpen taal, op voorwaarde dat die nationale maatregelen zonder onderscheid op alle nationale en ingevoerde producten van toepassing zijn en evenredig zijn aan het daarmee nagestreefde doel van consumentenbescherming. Deze nationale maatregelen moeten met name beperkt zijn tot de vermeldingen die de lidstaat dwingend voorschrijft en waarvoor het gebruik van andere middelen dan vertaling geen passende informatie van de consumenten kan verzekeren.*” (Onderlijning toegevoegd)).

<sup>56</sup> Zie ook in deze zin S. PARLAK, “Names, Composition and Labelling of Goods and Services” in *Commercial Practices*, Gent, Larcier, 2016, 41.

<sup>57</sup> Deze (voorzichtige) oplossing wordt trouwens in de Belgische rechtsleer goedgekeurd, althans voor wat betreft algemene etiketteringsvoorschriften (en niet in het bijzonder van toepassing op voedingsmiddelen). Zo wordt aangenomen dat een “*algemene verplichting om elk product*” (het gaat dus m.i. volgens deze auteurs niet over het specifieke geval van de voedingsmiddelen) dat te koop wordt aangeboden in het Nederlandse taalgebied van een etiket in het Nederlands te voorzien, in een concreet geval, als strijdig met de EU wetgeving kan worden aanzien indien er alternatieven bestaan om de consument op een begrijpelijke wijze te informeren: M. DEGRAEVE en S. VANDERHEYDE, “Commentaar bij artikel VI.8 WER” in *Handels- en economisch recht. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2019, (1) 12-13 (zonder zelf stelling in te nemen); R. STEENNOT, “Overzicht van rechtspraak consumentenbescherming 1998-2002”, *TPR* 2004, 1754 (zonder zelf stelling in te nemen: “*in de rechtsleer wordt aanvaard (...)*”; G. STRAETMANS, “Horizontale rechtstreekse werking niet; rechtstreekse horizontale werking wel? Over richtlijnconforme interpretatie (*contra legem*) en de taal van een etiket” (noot onder Cass. 25 februari 1999), *Jaarboek Handelspraktijken en Mededinging* 1999, 102 (deze auteur lijkt dit ook voor wat betreft de etikettering van voedingsmiddelen voorop te stellen op p. 100, zie ook *infra*).

### 3. Omzettingwetgeving en rechtspraak in onze buurlanden

21. *Kort rechtsvergelijkend intermezzo* – Om het voorgaande verder te kaderen, is het interessant na te gaan hoe onze omliggende buurlanden, zoals Duitsland, Nederland en Frankrijk, zijn omgegaan met de taalvereisten betreffende etikettering van voedingsmiddelen.

#### 1. Duitsland

22. *LMIDV: etikettering in het Duits* – In Duitsland is momenteel de belangrijkste bron van recht inzake de etikettering van levensmiddelen de “LMIDV” of de “*Verordnung zur Durchführung unionsrechtlicher Vorschriften betreffende die Informationen der Verbraucher über Lebensmittel*” van 5 juli 2017 (Duitse Verordening inzake de informatie van levensmiddelen)<sup>58</sup>. § 2 LMIDV stelt voorop dat levensmiddelen *in het Duits* moeten worden geëtiketteerd indien ze op de markt worden gebracht als de etikettering verplicht is krachtens de Duitse Verordening, de EU Verordening 1169/2011/EU en de rechtshandelingen van de EU op basis van de voornoemde EU Verordening. Het gaat dus enkel om de verplichte informatie die op de voornoemde rechtsakten berust<sup>59</sup>.

Deze regel vervangt de oude regeling van in § 3 (3) van de “LMKV” of de “*Lebensmittel-Kennzeichnungsverordnung*”<sup>60,61</sup>. De LMIDV heft dan ook de LMKV op. In § 3 (3) stond nog<sup>62</sup> dat de etiketteringsinformatie op een duidelijk zichtbare plaats *in het Duits* gemakkelijk te begrijpen, duidelijk leesbaar en onuitwisbaar op de verpakking of een bijhorende etiket wordt aangebracht. Deze informatie mocht evenwel ook in een andere, *gemakkelijk te begrijpen taal* worden gegeven, indien dit geen invloed heeft op de informatie verstrekt aan de consument<sup>63</sup>. De nieuwe regeling in § 2 LMIDV neemt de nuancering van de etikettering in een ‘gemakkelijk te begrijpen taal’ niet meer over<sup>64</sup>. Volgens de wetgever (*in casu* de *Bundesrat*) zou voor de meerderheid van de bevolking immers etiketteringen in andere talen dan het Duits niet of niet in gelijke mate

---

<sup>58</sup> <https://www.gesetze-im-internet.de/lmidv/BJNR227210017.html> (BGB I Nr. 45 vom 12.07.2017 S. 2272; 21.10.2020 S. 2266 20; 18.11.2020 S. 2504 20a), Gl.-Nr.: 2125-44-19).

<sup>59</sup> ZIPFEL/RATHKE, *Lebensmittelrecht*, Beck, 2020, LMIDV § 2, nr. 3.

<sup>60</sup> <https://www.buzer.de/gesetz/3722/index.htm> (Dieser Titel wurde aufgehoben und galt bis inkl. 12.07.2017, neugefasst durch 15.12.1999 BGBl. I S. 2464; aufgehoben durch Artikel 29 V. v. 05.07.2017 BGBl. I S. 2272, Geltung ab 03.08.1984; FNA: 2125-40-25).

<sup>61</sup> Zie ook hierover: ERBS/KOHLHAAS, *Strafrechtliche Nebengesetze*, 233, Beck, 2020, LMIDV §2, nr. 4 (“*Die Verpflichtung zur Kennzeichnung in deutscher Sprache entspricht § 3 Abs. 3 Satz 1 LMKV.*”).

<sup>62</sup> “(3) Die Angaben nach Absatz 1 sind auf der Fertigpackung oder einem mit ihr verbundenen Etikett an gut sichtbarer Stelle in deutscher Sprache, leicht verständlich, deutlich lesbar und unverwischbar anzubringen. Die Angaben nach Absatz 1 können auch in einer anderen leicht verständlichen Sprache angegeben werden, wenn dadurch die Information des Verbrauchers nicht beeinträchtigt wird. Sie dürfen nicht durch andere Angaben oder Bildzeichen verdeckt oder getrennt werden; die Angaben nach Absatz 1 Nr. 1, 4 und 5 und die Mengenkennzeichnung nach § 43 Absatz 1 des Mess- und Eichgesetzes sind im gleichen Sichtfeld anzubringen.”

<sup>63</sup> Zie voor rechtspraak onder deze oude regeling BGH 22 november 2012, I ZR 72/11, LMRR 2012, 133 (ook “*Barilla-Urteil*”, amtlichen Leitsatz: “*Die Grundsätze über den freien Warenverkehr nach Art. 34 AEUV stehen der Anwendung nationaler Vorschriften über die Kennzeichnung von Lebensmitteln nicht entgegen, die die Verwendung einer bestimmten Sprache vorschreiben, wenn stattdessen auch die Möglichkeit besteht, eine leicht verständliche andere Sprache zu verwenden*”). Zie ook over dit arrest C. STUMPF, “*Sprachliche Anforderungen an die Kennzeichnung parallelimportierter Lebensmittel, das Maßgebliche Verbraucherleitbild und die europäische Warenverkehrsfreiheit*”, WRP 2014, 286-294. Zie ook over de situatie vóór de wijziging door de LMIDV: J. KARSTEN, “*Sprachliche Anforderungen im Lebensmittelinformationsrecht*”, ZLR 2013, 41-64 (is kritisch over het gebruik van de nationale (officiële) taal als enige goed begrijpelijke taal voor consumenten van een bepaald grondgebied: er moet volgens hem specifiek worden gekeken naar de geviseerde consumentenmarkt, veeleer dan te kijken naar het grondgebied waar de voedingsmiddelen worden verkocht; vreest dat deze vereisten de marktintegratie zullen tegenwerken en bepaalde nationale markten zullen afsluiten).

<sup>64</sup> ERBS/KOHLHAAS, *Strafrechtliche Nebengesetze*, 233, Beck, 2020, LMIDV §2, nr. 4.

‘gemakkelijk te begrijpen’ zijn<sup>65</sup>. Aldus maakt men gebruik van de mogelijkheid die de Verordening 1169/2011/EU biedt in het tweede lid van artikel 15 om één van de talen van de Unie verplichtend te stellen<sup>66</sup>.

23. *Sanctionering* – De verplichting om Duits te gebruiken als taal op het etiket van voedingsmiddelen krachtens § 2 LMIDV is verder voorgeschreven op straffe van een boete bij niet-naleving. § 5 (1) nr. 18 *juncto* § 6 (4) nr. 2 van de LMIDV verwijst immers naar de sanctie in § 60 (2) nr. 26, a) van de LFGB (ofwel “*Lebensmittel-Bedarfsgegenstände- und Futtermittelgesetzbuch*”)<sup>67</sup>. Het zou gaan om een “*Ordnungswidrigkeit*”, hetgeen wordt vertaald als een ‘*administratieve overtreding*’. § 60 (5) LFGB nr. 2 stelt voorop dat de boete kan oplopen tot 50.000 euro.

## 2. Nederland

24. *Warenbesluit: etikettering in het Nederlands* – In Nederland is krachtens artikel 3 van het Besluit van 3 april 2013<sup>68</sup> (“Warenbesluit informatie levensmiddelen” of “Warenbesluit”) de regel geldend dat voor de verplichte voedselinformatie en de vermeldingen op de etikettering, bedoeld in artikel 15, tweede lid, van de Verordening 1169/2011/EU, gebruik wordt gemaakt van de *Nederlandse taal*<sup>69</sup>. Dit artikel is door het Besluit van 3 april 2013 zelf ingevoerd, en niet onderhevig geweest aan enige wijziging. Dit Besluit trad in werking op 13 december 2014.

25. *Sanctionering* – Dit voorschrift is onderhevig aan een *bestuurlijke boete*, zoals voorschreven door het Besluit van 27 november 2000<sup>70</sup>. Een samenlezing van artikel 32b, eerste lid, Warenwet en artikel 1 van het besluit van 27 november 2000 maakt duidelijk dat een overtreding van artikel 2, eerste lid, *juncto* artikel 3 van het Warenbesluit strafbaar is met een bestuurlijke boete van 525 euro<sup>71</sup>, 1.050 euro<sup>72</sup> of met een omzetgerelateerde boete voor de natuurlijke persoon of rechtspersoon met een omzet van ten minste 10 miljoen euro in het boekjaar voorafgaand aan de overtreding (art. 3 Besluit van 27 november 2000).

## 3. Frankrijk

26. *Code de la consommation: etikettering in het Frans* – Artikel R412-7 *Code de la consommation*<sup>73</sup> schrijft sinds 1 juli 2016 voor dat de bepalingen op een etiket van voedingsmiddelen, die worden gecommmercialiseerd op het nationale territorium, in de *Franse taal* worden opgesteld, in toepassing van artikel 15 van de Verordening 1169/2011/EU<sup>74</sup>. Huidig artikel R412-7 *Code de la consommation* vervangt<sup>75</sup> oud artikel R112-6 *Code de la consommation*<sup>76</sup> dat exact hetzelfde voorschreef sinds 13 december 2014<sup>77</sup>. Daarvoor schreef artikel R112-8 *Code*

---

<sup>65</sup> ERBS/KOHLHAAS, *Strafrechtliche Nebengesetze*, 233, Beck, 2020, LMIDV §2, nr. 4; zie ook Voorstel tot Verordnung des Bundesministeriums für Ernährung und Landwirtschaft van 15 maart 2017, Amtl. Begr. BR-Drucks. 220/17, S. 38 “Für in Deutschland in den Verkehr gebrachte Lebensmittel wird von der Befugnis in Artikel 15 Absatz 2 der Verordnung (EU) Nr. 1169/2011 Gebrauch gemacht und die Angabe in deutscher Sprache vorgeschrieben, weil für die überwiegende Bevölkerung Kennzeichnungen in anderen Sprachen nicht oder nicht in gleichem Maße leicht verständlich sind”. Zie ook voor dit citaat: ZIPFEL/RATHKE, *Lebensmittelrecht*, Beck, 2020, LMIDV § 2, nr. 4.

<sup>66</sup> Zie in deze zin ZIPFEL/RATHKE, *Lebensmittelrecht*, Beck, 2020, LMIDV § 2, nr. 2.

<sup>67</sup> Zie in dezelfde zin ERBS/KOHLHAAS, *Strafrechtliche Nebengesetze*, 233, Beck, 2020, LMIDV §2, nr. 6.

<sup>68</sup> Warenwetbesluit informatie levensmiddelen, St. 2013, 146.

<sup>69</sup> Zie bv. hierover J. HENDRICKX in *Waar en Wet*, 2013/55, 1; T. APPELHOF, S. BLEIJSWIJK en E. VAN DIERMEN, *Praktijkids Waar & Wet, Consumenteninformatie en etikettering van levensmiddelen*, 2015/01, 9/18.

<sup>70</sup> Besluit van 27 november 2000, houdende vaststelling van het Warenwetbesluit bestuurlijke boeten.

<sup>71</sup> Overtreding begaan door de natuurlijke persoon of rechtspersoon welke op de dag waarop de overtreding is begaan 50 of minder werknemers telde.

<sup>72</sup> Overtreding begaan door de natuurlijke persoon of de rechtspersoon welke op de dag waarop de overtreding is begaan meer dan 50 werknemers telde.

<sup>73</sup> Ingevoerd door het Decreet nr. 2016-884 van 29 juni 2016.

<sup>74</sup> “En application de l'article 15 du règlement (UE) n° 1169/2011 du Parlement européen et du Conseil du 25 octobre 2011 modifié concernant l'information des consommateurs sur les denrées alimentaires, les mentions d'étiquetage des denrées commercialisées sur le territoire national sont rédigées en langue française.”

<sup>75</sup> Door de hercodificatie van de *Code de consommation*; zie hierover: H. CLARET, “Fasc. 980 Étiquetage” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nr. 15.

<sup>76</sup> Opgeheven door artikel 8 van het Decreet nr. 2016-884 van 29 juni 2016.

<sup>77</sup> Zie het decreet nr. 2014-1489 van 11 december 2014: “En application de l'article 15 du règlement (UE) n° 1169/2011 du Parlement du 25 octobre 2011, les mentions d'étiquetage commercialisées sur le territoire national sont rédigées en langue française.”

*de la consommation* sinds 3 april 1997 al voor dat alle etiketten van voedingsmiddelen eenvoudig begrijpelijk en in Franse taal dienen te worden opgesteld<sup>78</sup>. In 2002 werd hieraan toegevoegd dat de bepalingen op het etiket daarnaast (“*en outre*”) ook in één of meerdere andere talen op het etiket mogen worden weergegeven<sup>79</sup>. Ook in de periode daarvoor was het de Franse taal die men moest gebruiken voor wat betreft de etiketten op voedingsmiddelen. Het Decreet van 7 december 1984 tegen fraude en vervalsingen bij voedingsmiddelen schreef al voor dat de verplichte vermeldingen op de etiketten in de Franse taal dienden te gebeuren<sup>80</sup>.

In dit verband kunnen we ook verwijzen naar de algemene ‘taalwet’ of de wet-*Toubon* betreffende het gebruik van de Franse taal van 1994<sup>81</sup>. Deze wet heeft tot doel om in het algemeen de Franse taal te beschermen. Artikel 2, eerste lid, stelt voorop dat het gebruik van de Franse taal verplicht is bij de aanwijzing, aanbieding, presentatie, gebruiksaanwijzing of gebruik en de beschrijving van de omvang en garantievoorzaken van een goed, product of dienst, alsmede in facturen en bonnetjes.

Tijdens de periode van de *Piageme*, *Goerres* en *Geffroy*-rechtspraak van het Hof van Justitie (*supra*) is Frankrijk meermaals door de Europese Commissie op de vingers getikt wegens het verplichte gebruik van de Franse taal op de etiketten van voedingsmiddelen<sup>82</sup>. In 2000 herhaalde het Franse Hof van Cassatie nog dat het verplicht gebruik van de Franse taal in gebruiksaanwijzingen of de etikettering evenwel gerechtvaardigd is op grond van de consumentenbescherming op het nationale territorium<sup>83</sup>. Ook de doctrine toonde zich kritisch voor de rechtspraak van het Hof van Justitie: er werd gevreesd dat deze rechtspraak de deur open zou zetten voor het Engels als *lingua franca*<sup>84</sup>. In 2001 werd een omzendbrief verstuurd waarin stond dat – met betrekking tot artikel 2 van de Wet-*Toubon* – men de consument ook via tekeningen, symbolen of pictogrammen eventueel samen met bepalingen in een vreemde taal kon inlichten<sup>85</sup>. De Raad van State vernietigde evenwel deze circulaire wegens onbevoegdheid<sup>86</sup>. De Raad van State stelde ook dat de bewoordingen van de circulaire “*te algemeen*” waren, omdat bepaalde Europese Richtlijnen voor wat betreft specifieke producten wel een nationale officiële taal toestaan. Later zijn er

---

<sup>78</sup> Artikel R112-8 ingevoerd door het decreet nr. 97-298 van 27 maart 1997, *JORF* 3 april 1997: “*Toutes les mentions d’étiquetage prévues par le présent chapitre doivent être facilement compréhensibles, rédigées en langue française et sans autres abréviations que celles prévues par la réglementation ou les conventions internationales. Elles sont inscrites à un endroit apparent et de manière à être visibles, clairement lisibles et indélébiles. Elles ne doivent en aucune façon être dissimulées, voilées ou séparées par d’autres indications ou images.*”.

<sup>79</sup> De zinsnede “*Les mentions d’étiquetage prévues par le présent chapitre peuvent figurer en outre dans une ou plusieurs autres langues*” werd toegevoegd door artikel 4 van het Decreet nr. 2000-705 van 20 juli 2000, *JORF* 28 juli 2000.

<sup>80</sup> Zie artikel 4, 44 en 46 van het decreet nr. 86-1147 van 7 december 1984 portant application de la loi du 1er août 1905 sur les fraudes et falsifications en matière de produits ou de services en ce qui concerne l’étiquetage et la présentation des denrées alimentaires, *JOFR* 21 december 1984, 3925 (bv. artikel 4: “*Toutes les mentions d’étiquetage prévues par le présent décret doivent être facilement compréhensibles, rédigées en langue française et sans autre abréviations que celles prévues par la réglementation ou les conventions internationales*”), deze versie is in werking getreden op 21 december 1984 op 3 april 1997 en opgeheven door Decreet nr. 97-298 van 27 maart 1997 - art. 4 (V), *JORF* 3 april 1997.

<sup>81</sup> Loi n° 94-665 du 4 août 1994 relative à l’emploi de la langue française.

<sup>82</sup> Zie over de ‘ingebrekestellingen’ door de Commissie A. VIDAL-NAQUET, “Fasc. 104 Langue de la république” in *JurisClasseur Administratif*, 2015, nr. 76; E. VOISSET et M. NOSSEREAU, “Etiquetage des denrées alimentaires: l’assiette ne sera pas qu’anglais”, *Petites Affiches* 2003, nr. 33, 6 e.v. Zie ook de Canadese auteur: J. BERNIER, “EU Economic Integration and National Language Policies: An Overlooked Tension”, *Draft paper for the International Conference Debating Language Policies in Canada and Europe Ottawa 31 March- 2 April 2005*, 3 en 5.

<sup>83</sup> Zie over ‘elektrische slingers’: Cass. Fr. 26 april 2000, nr. 98-86.408, *Bull. Crim.* 2000, nr. 163, 475. Zie ook in verband met kleding van ‘Fruit of the Loom’: Cass. 14 november 2000, nr. 99-86.216, *Bull. Crim.* 2000, nr. 1013.

<sup>84</sup> Zie bv. H. CLARET, “Fasc. 980 Étiquetage” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nr. 20 (kritisch over deze rechtspraak: “*Cette position de la Cour de justice fait bon marché de la protection du consommateur*”); M. LUBY, “Information des consommateurs : langue d’étiquetage des denrées alimentaires”, *RTD Com.* 2002, 767 e.v. Zie over deze kritiek in de Franse doctrine, doch zonder zelf stelling in te nemen: J.-C. BARBATO, “Fasc. 2390 Régime linguistique de l’union européenne” in *JurisClasseur Europe Traité*, 2018, nr. 164.

<sup>85</sup> Circ. Van 20 september 2001 relative à l’application de l’article 2 de la loi du 4 août 1994 relative à l’emploi de la langue française MCCG0100589C, *JOFR* 27 oktober 2001.

<sup>86</sup> CE 30 juli 2003, nr. 245076.

nog instructies verschenen voor de diensten die controleren op de toepassing van de *Wet-Toubon* waarin voorop werd gesteld geval per geval na te gaan of de consument voldoende geïnformeerd is<sup>87</sup>.

De Franse doctrine stelt nu dat het afgeleid EU-recht vandaag, zoals artikel 15, paragraaf 2, van de Verordening 1169/2011/EU, toelaat dat de lidstaten voor wat betreft de verplichte informatie op de etikettering van voedingsmiddelen één of meerdere officiële talen van hun grondgebied opleggen. Dit zou eigenlijk het geval reeds zijn sinds de wijziging van de Richtlijn 79/112/EEG door de Richtlijn 97/4/EG<sup>88</sup>. De latere omzendbrief van 2001 (zie hiervoor) was dan ook – volgens deze auteurs – niet van toepassing op voedingsmiddelen<sup>89</sup>. De reeds vernoemde wetswijziging van artikel R112-8 *Code de la Consommation* in 2002 waarbij een tweede lid werd ingevoegd dat toelaat dat het etiket van voedingsmiddelen daarnaast (naast de Franstalige vermeldingen) ook in één of meerdere andere talen mag zijn opgesteld (zoals de Richtlijn voorschrijft), luidt dan ook volgens deze auteurs het einde in van de hele polemiek<sup>90</sup>. Deze wijziging stelt evenwel het principe niet in vraag dat er een verplichting bestaat om de verplichte vermeldingen op het etiket van voedingsmiddelen in het Frans aan te brengen<sup>91</sup>. Er is ook feitenrechtspraak in deze zin<sup>92</sup>. Hierna heeft de Commissie Frankrijk niet meer onder druk gezet om haar wetgeving te wijzigen op dit vlak<sup>93</sup>. De enige vraag die nog overeind blijft, is deze met betrekking tot de *niet-verplichte vermeldingen* op het etiket<sup>94</sup>. De *Wet-Toubon* stelt nog steeds het Frans voorop als (niet-exclusieve) taal voor deze fantasie-vermeldingen, hetgeen mogelijk nog frictie veroorzaakt met de vereisten van het vrij verkeer van goederen. Niettemin zou ook hier volgens bepaalde auteurs het belang van de publieke gezondheid kunnen doorwegen in de zin van etikettering in de nationale taal<sup>95</sup>.

27. *Sanctionering* – Verder kan het voorschrift van in artikel R412-7 *Code de la consommation* op verschillende wijzen strafrechtelijk worden gesanctioneerd<sup>96</sup>. Zo is het krachtens artikel L441-1 verboden om iemand te bedriegen of pogen te bedriegen omtrent de aard, de soort, de substantiële kwaliteiten, de samenstelling, de hoeveelheid, de geschiktheid van het gebruik, de risico's inherent aan het gebruik van het product, de voorzorgen die genomen moeten worden, etc. ("*tromperies*")<sup>97</sup>. Ook bestaat de mogelijkheid tot strafrechtelijke sanctionering

---

<sup>87</sup> Zie bv. Instruction aux services de contrôle pour l'application de la loi nr. 94-665 du 4 août 1994 relative à l'emploi de la langue française van 21 februari 2005, nr. ECOC0500055X, Bulletin officiel de la Concurrence, de la Consommation et de la Répression des fraudes n° 4, 26 april 2005.

<sup>88</sup> Hierdoor wordt, volgens deze auteurs, de rechtspraak van het Hof van Justitie zoals in de "*Piageme*"-zaken opnieuw in vraag gesteld voor wat betreft deze materies: J.-C. BARBATO, "Fasc. 2390 Régime linguistique de l'union européenne" in *JurisClasseur Europe Traité*, 2018, nr. 165. VOISSET en NOSSEREAU stellen hierover specifiek dat reeds door de wijziging van de Richtlijn 79/112/EEG door de Richtlijn 97/4/EG voorgaande rechtspraak van het Hof van Justitie – voor wat betreft de voedingsmiddelen – niet meer onverkort geldt: E. VOISSET en M. NOSSEREAU, "Etiquetage des denrées alimentaires: l'assiette ne sera pas qu'anglais", *Petites Affiches* 2003, nr. 33, 6 e.v. Zie ook: J. BERNIER, "EU Economic Integration and National Language Policies: An Overlooked Tension", *Draft paper for the International Conference Debating Language Policies in Canada and Europe Ottawa 31 March- 2 April 2005*, 5 (maar dan met betrekking tot Richtlijn 2000/13/EG); A.-M. LEROYER, "Fasc 872 Langue française" in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2010, nrs. 203 en 209 e.v.

<sup>89</sup> E. VOISSET en M. NOSSEREAU, "Etiquetage des denrées alimentaires: l'assiette ne sera pas qu'anglais", *Petites Affiches* 2003, nr. 33, 6 e.v. Of hield geen rekening met de wijziging van de Richtlijn 79/112/EEG: J. BERNIER, "EU Economic Integration and National Language Policies: An Overlooked Tension", *Draft paper for the International Conference Debating Language Policies in Canada and Europe Ottawa 31 March- 2 April 2005*, 5.

<sup>90</sup> E. VOISSET en M. NOSSEREAU, "Etiquetage des denrées alimentaires: l'assiette ne sera pas qu'anglais", *Petites Affiches* 2003, nr. 33, 6 e.v. Zie ook in deze zin: B. MONGIN, "Langues" in *Répertoire de droit européen*, Dalloz, 2005, nr. 88 en 148.

<sup>91</sup> Réponse ministérielle à question écrite n° 4725 (M. Lengagne) (JOAN Q 3 février, p. 751).

<sup>92</sup> CA Montpellier 1 maart 2000, Jurisdata 2000-114333.

<sup>93</sup> J. BERNIER, "EU Economic Integration and National Language Policies: An Overlooked Tension", *Draft paper for the International Conference Debating Language Policies in Canada and Europe Ottawa 31 March- 2 April 2005*, 6.

<sup>94</sup> E. VOISSET en M. NOSSEREAU, "Etiquetage des denrées alimentaires: l'assiette ne sera pas qu'anglais", *Petites Affiches* 2003, nr. 33, 6 e.v.

<sup>95</sup> E. VOISSET en M. NOSSEREAU, "Etiquetage des denrées alimentaires: l'assiette ne sera pas qu'anglais", *Petites Affiches* 2003, nr. 33, 6 e.v. Met verwijzing naar de zaak *Schwartzkopf* (zie voetnoot 34).

<sup>96</sup> Zie uitgebreid over alle mogelijke strafrechtelijke sancties: H. CLARET, "Fasc. 980 Étiquetage" in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nrs. 161 e.v.

<sup>97</sup> Ingevoerd door Ordonnance nr. 2016-301 van 14 maart 2016.

via de oneerlijke (de bedrieglijke) marktpraktijken in de artikelen L121-4 (zwarte lijst)<sup>98</sup>, door bedrieglijke omissie (artikel L121-3) en door bedrieglijke handelingen (artikel L121-2)<sup>99</sup>. De onregelmatigheid van de etikettering die een inbreuk zou zijn op de Verordening 1169/2011/EU kan aldus worden gesanctioneerd via het misdrijf “*tromperies*” (of bedrog)<sup>100</sup> of via de oneerlijke (bedrieglijke) marktpraktijken<sup>101</sup>. Artikel L454-1 *Code de la consommation* sanctioneert het bedrog “*tromperies*” met een gevangenisstraf van twee jaar en een geldboete van 300.000 euro of één van deze twee straffen alleen<sup>102</sup>. Artikel L132-2 sanctioneert de oneerlijke (bedrieglijke) marktpraktijken met een gevangenisstraf van 2 jaar en een geldboete van 300.000 euro.

Ten slotte bestraffen artikel R451-1<sup>103</sup> *juncto* artikel L412-1 *Code de la consommation* de overtredingen “*contraventions*”<sup>104</sup>. Inderdaad, artikel L412-1, I.1°, *Code de la consommation* stelt voorop dat een decreet<sup>105</sup> onder meer de voorwaarden moet vastleggen omtrent de etikettering. Artikel R451-1, eerste lid, *Code de la consommation* sanctioneert alle inbreuken op de bepalingen in de *decreten* genomen ter uitvoering van artikel L412-1 *Code de la consommation* met een geldboete voor overtredingen van de 5<sup>e</sup> klasse. Deze geldboete komt neer op een maximumboete van 1.500 euro, die bij recidive op 3.000 euro kan worden gebracht (artikel 131-13 *Code Pénal*). Wellicht dat een inbreuk op het voorschrift van in artikel R412-7 *Code de la consommation* meestal op deze laatste wijze strafrechtelijk zal worden vervolgd.

#### 4. Verenigbaarheid van de Belgische regeling met het secundaire EU recht

28. *Algemene tendens tot het verplicht vooropstellen van een landstaal* – Uit het voorgaande onderzoek blijkt dat de ons omringende landen aannemen dat een lidstaat, zowel krachtens de Richtlijn 2000/13/EG als krachtens de Verordening 1169/2011/EU, onder de voorwaarde dat *daarnaast* ook andere talen toegelaten zijn, een of meerdere officiële talen van het grondgebied mag opleggen, althans voor wat betreft de etikettering van de verplichte vermeldingen van *voedingsmiddelen*<sup>106</sup>. Bij mijn weten heeft geen van de rechtscolleges van de EU

---

<sup>98</sup> Bepaalde verboden handelingen zijn van toepassing op verkeerde of onvoldoende etikettering van de waren: H. CLARET, “Fasc. 980 *Étiquetage*” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nr. 166.

<sup>99</sup> H. CLARET, “Fasc. 980 *Étiquetage*” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nr. 166.

<sup>100</sup> In dit geval moet wel een bedrieglijk inzicht worden vastgesteld (hetgeen op een soepele manier kan gebeuren: “*les juges du fond peuvent même déduire la mauvaise foi, du simple fait que le prévenu n'a pas effectué les vérifications qui lui incombent*”): H. CLARET, “Fasc. 980 *Étiquetage*” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nr. 184.

<sup>101</sup> H. CLARET, “Fasc. 980 *Étiquetage*” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nrs. 15 en 172 (“*À cet égard, le manquement aux règles d'étiquetage issues du règlement n° 1169/2011 (préc.) pourrait être sanctionné sur le terrain des tromperies, outre celui des pratiques commerciales déloyales*”).

<sup>102</sup> Zie artikel L454-1 *Code de la consommation*: “*La violation de l'interdiction prévue à l'article L. 441-1 est punie d'une peine d'emprisonnement de deux ans et d'une amende de 300 000 euros*”, zoals gewijzigd door de wet nr. 2017-203 van de wet van 21 februari 2017. In veel gevallen kan deze straf nog worden verhoogd: H. CLARET, “Fasc. 980 *Étiquetage*” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nr. 185.

<sup>103</sup> “*Les infractions aux dispositions des décrets pris en application de l'article L. 412-1 sont punies de la peine d'amende prévue pour les contraventions de la 5e classe*”, gecodificeerd door Decreet nr. 2016-884 van 29 juni 2016.

<sup>104</sup> Zie hierover uitgebreid: H. CLARET, “Fasc. 980 *Étiquetage*” in *JurisClasseur Concurrence-Consommation*, 2017-2020, nr. 187 e.v.

<sup>105</sup> Zie ook artikel L412-2 *Code de la consommation*: “*Lorsqu'un règlement européen contient des dispositions qui entrent dans le champ d'application du présent titre, un décret en Conseil d'Etat précise que ces dispositions, ainsi que celles des règlements européens qui les modifient ou qui sont pris pour leur application, constituent les mesures d'exécution prévues à l'article L. 412-1*”; ingevoerd door de Ordonnance nr. 2016-301 van 14 maart 2016.

<sup>106</sup> Zie ook G. SORREAU, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier, 2016, 144 (“*Cette faculté [in artikel 15.2 van de Verordening] était déjà offerte par la directive Étiquetage et les États membres en ont fait largement usage*”); A. MAHY, “L'information sur les denrées alimentaires: vers une « réglementarisation » de l'information volontaire?” in *Actualités en droit alimentaire*, Limal, Anthemis, 2014, (45) 53. Zie ook: “*Moreover, most EU Member States have adopted the languages on their food labels, based on the country's official languages. (...) The only exceptions are in the case of Cyprus and Malta*”: M. MELI, “European Union Policies on Food Information and Consumers: the Case of Labelling in Malta”, *Dissertation Institute for European Studies University of Malta*, mei 2020, 8.



lidstaten tot op heden een prejudiciële vraag gesteld omtrent de verenigbaarheid van hun nationale regelgeving die de officiële landstaal verplicht stelt met betrekking tot de etikettering van voedingsmiddelen (naast de mogelijkheid ook de vermeldingen in een andere taal aan te brengen).

29. *Wat met een multilinguïstisch land als België?* – Waar vroeger door de interpretatie van advocaat-generaal Cosmas onder de *Goerres*-zaak van het Hof van Justitie nog kon worden getwijfeld aan de mogelijkheid van meertalige lidstaten om al hun officiële talen verplicht te stellen<sup>107,108</sup>, is dit m.i. momenteel niet meer het geval. Zowel de wijziging van de Richtlijn 79/112/EG door de Richtlijn 97/4/EG, als de Richtlijn 2000/13/EG en de Verordening 1169/2011/EU stellen voorop dat een lidstaat kan vereisen dat *één of meer talen* die hij kiest uit de officiële talen van de Unie (Gemeenschap) worden gebezigd in de etikettering. België kan dus opteren voor het Frans, het Nederlands en het Duits. Dit zijn immers de verschillende officiële talen van de Belgische taalgebieden. Maar mag een lidstaat opteren voor het Frans, het Nederlands *of* het Duits, zoals in artikel 8 van de Belgische wet van 24 februari 1977, naar gelang het *taalgebied* waar de voedingsmiddelen op de markt worden aangeboden? M.i. kan deze vraag positief worden beantwoord<sup>109</sup>. De wetgever heeft destijds in het wetsontwerp van de wet van 1977 gewezen op de ‘gezondheid van de consument’ om deze regel te rechtvaardigen<sup>110</sup>. Deze rechtvaardiging loopt parallel met een van de aangevoerde redenen die werd aangevoerd om de lidstaten krachtens de Richtlijn(en), en later de Verordening, toe te staan om toch te opteren voor een of meerdere officiële talen van de Unie. Voorts kan de producent/verdelers tevens op de etiketten van producten, die hij in België wenst te verdelen, de drie officiële landstalen vermelden, indien hij geen specifiek taalgebied in België beoogt. Ten slotte staat artikel 8 van de Wet van 1977 er ook niet aan in de wet dat naast deze officiële landstaal/talen ook nog in een andere taal wordt

---

<sup>107</sup> Conclusie van AG Cosmas 19 februari 1998, *Goerres*, C-385-96, [ECLI:EU:C:1998:72](#) (“In *meertalige staten* mag echter *geen verplichting* worden opgelegd de vermeldingen aan *te brengen in de taal van elk gebied*. Wanneer er meer officiële talen zijn, moet ervan worden uitgegaan dat deze ten opzichte van elkaar gelijkwaardig zijn en dus min of meer bekend zijn bij de onderdanen van de lidstaat. Op grond hiervan ben ik van mening, dat de lidstaat in het licht van artikel 14 mag eisen, dat het aanbrengen van de *vermeldingen in één van deze talen naar keuze van de handelaar geschiedt*. In dit geval kiest de verkoper onder eigen verantwoordelijkheid één van deze talen uit en is het aanbrengen van de vermeldingen in deze taal in elk geval in overeenstemming met de richtlijn. Zou daarentegen het gebruik van de taal van de streek worden voorgeschreven, dan zouden de importeurs gedwongen zijn hun producten in verschillende talen te etiketteren en zou dus de invoer, met name de *parallelinvoer*, ongerechtvaardigde belemmeringen ondervinden.” Onderlijning toegevoegd).

<sup>108</sup> Zie ook in deze zin G. STRAETMANS, “Horizontale rechtstreekse werking niet; rechtstreekse horizontale werking wel? Over richtlijnconforme interpretatie (*contra legem*) en de taal van een etiket” (noot onder Cass. 25 februari 1999), *Jaarboek Handelspraktijken en Mededinging* 1999, 100.

<sup>109</sup> Zie ook in deze zin S. GEIREGAT, “Taalvoorschriften op voeding” (noot onder Brussel 9 september 2020), *NjW* 2020, 938 “Lidstaten kunnen namelijk (...) eisen dat op hun grondgebied voor de vermeldingen op de etikettering gebruik wordt gemaakt van “één of meer talen die tot de officiële talen van de Unie behoren, zonder dat dit een beletsel mag vormen voor meertalige etikettering (...) Die beleidsvrijheid voor de nationale wetgevers kwam er uitdrukkelijk om de Belgische wet te vrijwaren. Het is dan ook niet verrassend dat het hof van beroep te Brussel besloot dat het taalvoorschrift in de wet van 1977 niet strijdig is met het (huidige) EU-recht”. Zie ook reeds na het voorstel tot aanpassing van Richtlijn 79/112/EEG door het artikel 13bis, tweede lid: P. WYTINCK, “Recente ontwikkelingen inzake het taalgebruik voor etiketten van producten”, *Jaarboek Handelspraktijken & Mededinging* 1994, (55) V. Zie ook impliciet (doch met twijfel): G. SORREAU, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier, 2016, 144. Zie evenwel *contra* (lijkt dit ook te stellen in verband met levensmiddelen): G. STRAETMANS, “Horizontale rechtstreekse werking niet; rechtstreekse horizontale werking wel? Over richtlijnconforme interpretatie (*contra legem*) en de taal van een etiket” (noot onder Cass. 25 februari 1999), *Jaarboek Handelspraktijken en Mededinging* 1999, 100 (blijft de lezing van A.G. Cosmas volgen).

<sup>110</sup> Memorie van Toelichting en het Advies van de Raad van State in het Wetsontwerp van 23 mei 1975 betreffende het toezicht op voedingsmiddelen en andere producten, *Parl.St.* 1974-75, nr. 563/1, p. 11 (“Aangezien deze vermeldingen van belang kunnen zijn voor de gezondheid van de consument is het logisch dat zij worden aangebracht in de taal van de streek waar het produkt wordt op de markt gebracht. Vermits het afzetgebied van het grootste deel van de producten zich niet tot één streek beperkt is het gewenst in sommige gevallen de vermeldingen in meer dan één taal op te leggen. Anderdeels is het niet nodig te voorzien dan in alle gevallen deze vermeldingen in al de in het Rijk gangbare talen gesteld moeten worden”), p. 21-22 (met zelfs het voorstel tot een ruimere verplichting: “De voedingsmiddelen en de in het ontwerp bedoelde producten zijn immers bestemd om in gans het land te koop gesteld te worden en de vermeldingen die er dienen op voor te komen zijn ingegeven door een primordiale zorg, namelijk de volksgezondheid. Het blijkt daarom geraden de verplichting op te leggen de vermeldingen te stellen in de in het Rijk gangbare talen”).

geëtiketteerd. De wet spreekt immers van “*minstens*” gesteld zijn in de taal of de talen van het taalgebied waarde producten op de markt worden aangeboden. Dit laat dus de mogelijkheid open om ook, *naast de taal van het taalgebied*, te etiketteren in een andere taal (of talen) naar keuze.

Hiermee lijkt de kous af: de Belgische regelgeving is geheel verenigbaar met het EU-recht. Niettemin oppert SORREAUX terecht dat een gedetailleerder onderzoek van artikel 8 van de wet van 1977 noodzakelijk is. Zo verwijst de wet in artikel 8 naar de ‘de gegevens die op het etiket voorkomen en dwingend zijn voorgeschreven *in uitvoering van deze wet*’. Als we de gegevens even bekijken die door de wet van 1977 dwingend zijn voorgeschreven om op het etiket te fungeren<sup>111</sup>, moeten we vaststellen dat de Koning de bevoegdheid krijgt om deze te bepalen<sup>112</sup>. Men dient op te merken dat deze ‘verplichte vermeldingen’ vandaag evenwel niet (meer) zijn voorgeschreven ‘in uitvoering van *deze wet*’ maar door de Verordening 1169/2011/EU. Inderdaad, het KB van 3 februari 2019 heft – naar aanleiding van de inhoud van de Verordening 1169/2011/EU<sup>113</sup> – het KB van 13 september 1999, dat tot dan deze verplichte vermeldingen op de etikettering opsomde, volledig op. Het is inderdaad zo dat de Verordening 1169/2011/EU niet zoals een richtlijn dient omgezet te worden in nationale wetgeving, en aldus het overbodig is dat de Koning de verplichte vermeldingen op een etiket van voedingsmiddelen overneemt in een KB.

Niettemin laat dit ons inderdaad achter met een artikel 8 van de wet van 1977 dat verwijst naar de ‘gegevens die op het etiket voorkomen en dwingend zijn voorgeschreven *in uitvoering van deze wet*’. Vandaag is er geen verwijzing in artikel 8 van de wet van 1977 terug te vinden naar de Verordening 1169/2011/EU inzake de verplichte vermeldingen op het etiket van voedingsmiddelen (zoals wel het geval is in de ons omringende landen, *supra*). SORREAUX stelt dan ook terecht de vraag of artikel 8 vandaag dan nog wel een voldoende wettelijke basis biedt om de officiële talen van de taalgebieden verplicht te stellen (en aldus strafrechtelijk te sanctioneren) op basis van deze wet<sup>114</sup>. Bijgevolg kunnen, op het eerste gezicht, twee wegen worden uitgegaan. Ofwel acht men de omschrijving in artikel 8 van de wet van 1977 die verwijst naar de ‘gegevens die op het etiket voorkomen en dwingend zijn voorgeschreven *in uitvoering van deze wet*’ voldoende duidelijk om in combinatie met de verplichte voorgeschreven vermeldingen in de Verordening 1169/2011/EU te stellen dat het verboden is dat de etiketten voor wat betreft de verplichte vermeldingen niet in minstens in de taal of de talen van het taalgebied waar de producten

---

<sup>111</sup> Inderdaad: artikel 1, 4°, van de wet van 1977 schrijft voor dat de term ‘fabricage of fabriceren’ ook slaat op de verpakking en de etikettering van voedingsmiddelen. Artikel 2, eerste lid, bepaalt dan weer dat de Koning – in het belang van de volksgezondheid of met het doel bedrog of vervalsing op dit gebied te voorkomen – de regels kan stellen en verbodsmaatregelen voorschrijven op de fabricage, de uitvoering en de handels van voedingsmiddelen. Aangezien de term ‘fabricage’ eveneens slaat op ‘etikettering’, kan de Koning aldus volgens deze wet de regels hieromtrent bepalen.

<sup>112</sup> Vroeger werd uitvoering aan deze wet gegeven door het KB van 13 november 1986 betreffende de etikettering van voorverpakte voedingsmiddelen (van kracht tot 29 oktober 1999) dat in artikel 2 de verplichte vermeldingen opnam met betrekking tot de etikettering van voedingsmiddelen. Artikel 11 van dit KB herhaalde nog eens dat de in artikel 2 voorgeschreven vermeldingen alsook deze voorgeschreven door de bijzondere reglementeringen *ten minste* moeten gesteld zijn in *de taal of de talen van het taalgebied waar de voedingsmiddelen te koop worden gesteld*. Dit KB werd opgeheven door dat van 13 september 1999 betreffende de etikettering van voorverpakte voedingsmiddelen (BS 29 oktober 1999, 40908, opgeheven door artikel 2 van het KB van 3 februari 2019). In de beginoverwegingen van het KB van 13 september 1999 wordt verwezen naar de noodzaak tot omzetting van de Richtlijn 97/4/EG. Ook in dit KB stelt artikel 2 de verplichte bepalingen voorop inzake de etikettering van voedingsmiddelen. Net zoals in het oude KB preciseren de volgende artikelen verder deze verplichte vermeldingen. Een equivalent voor het oud artikel 11 KB 1986 wordt in het KB van 1999 evenwel niet overgenomen. Wellicht dat de vermelding van de verplichting inzake het taalgebruik in artikel 8 van de wet van 1977 voldoende werd geacht. Dit was de situatie tot het KB van 3 februari 2019 van kracht werd (KB van 3 februari 2019 tot wijziging van het koninklijk besluit van 3 januari 1975 betreffende voedingswaren en -stoffen die gelden als schadelijk verklaard en tot opheffing van het koninklijk besluit van 13 september 1999 betreffende de etikettering van voorverpakte voedingsmiddelen, BS 21 maart 2019, 28198).

<sup>113</sup> Deze opheffing gebeurde naar aanleiding van de Verordening 1169/2011/EU: zie het Advies RvSt afd. wetgeving van 4 mei 2018, nr. 63.277/1.

<sup>114</sup> G. SORREAUX, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier, 2016, 144 (“Or, d’une part, la notion d’étiquette est distincte de celle de l’emballage et, d’autre part, les mentions obligatoires sont désormais formellement imposées par le règlement INCO [Verordening 1169/2011/EU], et non plus par la loi du 24 janvier 1977. Il est donc permis de se demander si l’article 9 [wellicht wordt artikel 8 bedoeld] de cette loi forme encore une base juridique suffisante permettant d’imposer l’utilisation des langues officielles des régions linguistiques où les produits sont mis sur le marché”).

op de markt worden aangeboden, zijn opgesteld. Aldus zou er voldoende wettelijke basis zijn om de officiële talen van de taalgebieden verplicht te stellen en strafrechtelijk te sanctioneren. Ofwel acht men de omschrijving in artikel 8 van de wet van 1977 *onvoldoende duidelijk*. In dit laatste geval is er sinds de inwerkingtreding van de Verordening 1169/2011/EU – en minstens sinds de opheffing van het KB 13 september 1999 door het KB van 3 februari 2019 – eigenlijk geen wettelijke basis meer om dit gedrag op basis van artikel 8 van de wet van 1977 te bestraffen. Deze data zijn respectievelijk 13 december 2016 voor wat betreft de toepassingsdatum van de verplichte vermeldingen op het etiket in de Verordening en 31 maart 2019 voor wat betreft het KB van 3 februari 2019.

Wat als het misdrijf inzake de verkeerdelijke etikettering nog wel *tijdens het plegen*, maar *niet meer ten tijde van de beoordeling* bestaat omwille van het ontbreken van een wettelijke basis? Op het eerste gezicht dient artikel 2, tweede lid, Strafwetboek toegepast te worden, waarbij de mildere strafwet met terugwerkende kracht wordt toegepast. De meeste auteurs zijn immers van mening dat dit artikel zowel op de incriminatie als op de straf slaat<sup>115</sup>. Niettemin is er hier slechts sprake van een (*stilzwijgende*)<sup>116</sup> *opheffing* door een louter *uitvoeringsbesluit*, en heft de nieuwe wet de oude op *zonder* uitdrukkelijk af te zien van het doel om deze misdrijven te bestraffen<sup>117</sup>. Nergens kan worden uit afgeleid dat de wetgever met de opheffing van het KB van 13 september 1999 de wil had om de gedragingen in artikel 8 van de wet van 1977 niet meer strafbaar te stellen. Artikel 2, tweede lid, Strafwetboek wordt dan ook begrenst. Als er geen gewijzigd inzicht is op vlak van de strafbaarstelling door de wetgever, dan blijft de gedraging strafbaar, ook al is inmiddels een nieuwe mildere strafwet tot stand gekomen<sup>118</sup>. Het Hof van Cassatie besliste nog in een arrest van 23 juni 2015<sup>119</sup> het volgende: “*De in deze bepalingen vervatte regel en het algemeen rechtsbeginsel van de toepassing van de mildere strafwet zijn enkel van toepassing indien de wet ten tijde van de rechterlijke beslissing verschilt van de wet ten tijde van het misdrijf. Die regel is niet van toepassing wanneer een uitvoeringsbesluit wordt vervangen door een ander uitvoeringsbesluit, zonder dat de wet zelf wordt gewijzigd. De feiten die ingevolge het eerste uitvoeringsbesluit strafbaar waren op het ogenblik van het plegen ervan, blijven strafbaar zelfs indien ze ingevolge een later uitvoeringsbesluit van dezelfde ongewijzigd gebleven wet, ten tijde van de rechterlijke beslissing geen strafbaar feit meer opleveren. Uit het ongewijzigd blijven van de strafbepaling blijkt het ongewijzigd inzicht van de wetgever op het vlak van bestraffing. Een wijziging van een uitvoeringsbesluit dat door zijn aard tijdelijk en veranderlijk is, doet daaraan niets af.*” Deze rechtspraak werd reeds voorafgegaan door andere cassatiearresten<sup>120</sup>. Aldus blijft het gepleegde misdrijf

---

<sup>115</sup> C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2009, 116 e.v.

<sup>116</sup> Zie voor deze termen F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2017, 489.

<sup>117</sup> De wil van de wetgever tot wijziging van zijn inzicht met betrekking tot de strafwaardigheid van feiten of de strafmaat, zal juist veelal de reden zal zijn om een gunstigere nieuwe regel in te voeren: C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2009, 116.

<sup>118</sup> C. VAN DEN WYNGAERT en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2009, 116. Zie ook C. VAN DEN WYNGAERT, S. VANDROMME en P. TRAEST, *Strafrecht en strafprocesrecht*, Oud-Turnhout, Gompel&Vacina, 2019, 122.

<sup>119</sup> Cass. 23 juni 2015, (P.14.0582.N), [ongepubl.](#) (met kritische noot van de redactie van het TOO, voornamelijk vanwege de specifieke materie van het omgevingsrecht waarbij de decreetgever omwille van de techniciteit en veranderlijkheid opteert om de verdere uitwerking van de regel toe te vertrouwen aan de uitvoerende macht: X, “Geen mildere strafwet in het omgevingsrecht?” (noot onder Cass. 23 juni 2015 en Gent 28 februari 2014), *TOO* 2015, 553-554. Zie ook kritisch over deze rechtspraak C. CONINGS, “Retroactieve toepassing van de mildere strafwet (en overschrijding van geluidsnormen)” (noot onder corr. Gent 9 april 2013), *NjW* 2013, 610.

<sup>120</sup> Cass. 10 december 1991, AC 1991-92, 326 (“*Overwegende dat artikel 2, tweede lid, van het Strafwetboek geen toepassing vindt wanneer, zoals te dezen, een vroeger koninklijk besluit vervangen wordt door een later besluit van de Vlaamse Executieve dat genomen werd ter uitvoering van dezelfde wet als het koninklijk besluit, zonder dat de wet zelf gewijzigd werd; dat in zodanig geval feiten, die ingevolge het vroegere koninklijk besluit strafbaar waren ten tijde waarop ze werden gepleegd, strafbaar blijven, zelfs indien ze ingevolge het latere besluit van de Vlaamse Executieve, genomen ter uitvoering van dezelfde wet die niet gewijzigd werd, ten tijde van het arrest geen strafbaar feit meer opleveren*”). Zie ook Cass. 27 mei 1992, *Rev.dr.pén.* 1992, 875. Zie reeds Cass. 29 februari 1932, *Pas.* 1932, I, 87 (“*Attendu que les usagers des voies publiques, et notamment les conducteurs de véhicules, doivent observer les règles en vigueur au moment où ils circulent ; qu’en cas d’infraction à ces règles, ils demeurent passibles des peines comminées par la loi susvisée, même si lesdites règles ont été modifiées au temps du jugement*”).

strafbaar, hoewel het ten tijde van de beoordeling niet meer bestaat omwille van het ontbreken van een wettelijke basis.

Verder kan men zich afvragen of dat artikel 8 *juncto* de artikelen 13, 1<sup>o</sup>, en 14 van de Wet van 1977 *vandaag* (en reeds sinds de *toepassing* van de Verordening 1169/2011/EU inzake de verplichte vermeldingen op de etikettering vanaf 13 december 2016)<sup>121</sup> nog wel een afdoende wettelijke basis zijn voor de bestraffing van feiten die zich hebben voorgedaan en dit *vanaf* de toepassing van de Verordening 1169/2011/EU. M.i. kan dit inderdaad worden betwijfeld<sup>122</sup>.

### **Conclusie**

30. *Nationale taal voorop* – De oorspronkelijke versie van de Etiketteringsrichtlijn 79/112/EG moest – onder invloed van de rechtspraak van het Hof van Justitie – zo worden gelezen dat een nationale regeling die het gebruik van een welbepaalde taal voorschreef voor de etikettering van levensmiddelen slechts dan geoorloofd was als het *alternatief* werd geboden van het gebruik van een andere voor de kopers “*gemakkelijk te begrijpen taal*”. Zomaar een nationale taal opleggen voor de etikettering van voedingsmiddelen, zonder te voorzien in het voorgenoemde alternatief was uit den boze omdat dit het vrij verkeer van goederen zou belemmeren. Aldus volstond de etikettering, ook van levensmiddelen, in een “*gemakkelijk te begrijpen taal*”. Hierop kwam kritiek vanuit het Europees Parlement, dat de consumentenbescherming beoogde, en vanuit nationale hoek, die de culturele verscheidenheid wenste te vrijwaren. Aan deze kritieken werd gevolg gegeven door de wijziging van de Etiketteringsrichtlijn 79/112/EEG door de Richtlijn 97/4/EG. Sinds deze wijziging kunnen de lidstaten toch vereisen dat op hun grondgebied, voor de krachtens de verplichte vermeldingen op de etiketten van *voedingsmiddelen*, ten minste gebruik wordt gemaakt van één of meer talen die zij kiezen uit de officiële talen van de EG. Deze optie voor de lidstaten werd overgenomen in de Richtlijn 2000/13/EG en daarna in de Verordening 1169/2011/EU. We hebben kunnen vaststellen dat, zowel België als de ons omringende landen, aannemen dat een lidstaat, zowel krachtens de Richtlijn 2000/13/EG als krachtens de Verordening 1169/2011/EU, onder de voorwaarde dat *daarnaast* ook andere talen toegelaten zijn, één of meerdere officiële talen van het grondgebied mag opleggen, althans voor wat betreft de etikettering van *voedingsmiddelen*. Het lijkt dan ook geen probleem dat een multilinguïstisch land zoals België al de officiële talen verplicht stelt. Ook de werkwijze in artikel 8 van de Wet van 1977 waarin de lidstaat opteert voor het Frans, het Nederlands *of* het Duits, naar gelang het *taalgebied* waar de voedingsmiddelen op de markt worden aangeboden, is m.i. verenigbaar met de laatste Richtlijnen en de Verordening.

31. *Eén caveat* – Er is slechts één aspect dat de Belgische wetgever uit het oog heeft verloren. Hij is vergeten, bij de inwerkingtreding van de Verordening 1169/2011/EU, artikel 8 van de Wet van 1977 aan te passen door nog steeds te verwijzen naar ‘de gegevens die op het etiket voorkomen en dwingend zijn voorgeschreven *in uitvoering van deze wet*’ in plaats van naar de verplichte vermeldingen zoals voorgeschreven door de Verordening. Aangezien bijgevolg sinds de inwerkingtreding van de Verordening 1169/2011/EU kan worden geopperd dat er geen afdoende wettelijke basis meer is voor de bestraffing van feiten van etikettering van voedingsmiddelen zonder gebruik te maken van de vereiste landstaal, is een wetgevende rechtzetting hier zeker op zijn plaats.

---

<sup>121</sup> Zie artikel 55, tweede lid, Verordening 1169/2011/EU.

<sup>122</sup> Zie ook G. SORREAU, *Publicité et étiquetage des denrées alimentaires*, Brussel, Larcier, 2016, 144.